

►►► Obsah

Editorial	1
Zprávy a oznámení	2
Společenská rubrika a výročí	10
Recenze, kritika, diskuze, zajímavosti	11
Krátká odborná sdělení	25
Próza, poezie a humor	27
Biografický slovník	30
Kontakty na autory a zprávy redakce	41

►►► Editorial

• 3. sjezd České geologické společnosti

Tamara Sidorinová

Ve dnech 19.–září 9. 2007 se v šumavském městečku Volary uskutečnil již 3. sjezd České geologické společnosti. Sjezdu se zúčastnilo přes 130 registrovaných osob včetně účastníků ze Slovenska a na workshop přijeli ještě další. Zaznělo celkem 57 přednášek z celého spektra geologických věd a bylo prezentováno 39 posterů. První den začal tematicky blokem přednášek o geologii Šumavy. Večer byl pro zájemce uspořádán houslový koncert v poutním kostele sv. Magdalény ve Zbytinách.

Druhý den měli účastníci možnost vybrat si ze tří konferenčních exkurzí. První do jihovýchodní části Šumavy k Plešnému jezeru a na křišťanovský granulitový masiv, durbachity Knížecího stolce a do kamenolomu Ktiš. Druhá vedla pěšky z Nového Údolí přes vrcholy Třístoličníku, Trojmezí a Plechý, kolem Štifterova obelisku k Plešnému jezeru a do Nové Pece. Třetí exkurzní trasa zavedla návštěvníky do zlatorudných štol v Kašperských Horách a pak podél Vydry do Čeňkovy Pily.

Celý třetí den a dopoledne čtvrtého dne se konaly přednášky ve dvou paralelních sekcích. V sále městského úřadu to byl blok magmatické petrografie, blok geofyziky a metamorfní petrografie, odpoledne pak workshop Popularizace geologie. Páteční dopoledne v penzionu Sněžná bylo celé věnováno paleontologii, odpoledne pak v sále hotelu Bobík strukturní geologii. Zde také proběhl neformální společenský večer pro všechny účastníky sjezdu.

Čtvrtý, závěrečný den dopoledne se v sále městského úřadu konaly přednášky z hydrogeologie, environmentální geologie, z geoinformatiky a o poznatcích z Mongolska a v jídelně penzionu Sněžná z mineralogie.

Abstrakta všech přednášek a podrobný exkurzní průvodce byly vydány ve Sborníku abstrakt, jehož editorem je Karel Breiter. Abstrakta lze též nalézt na stránkách ČGS v abecedním pořádku podle prvního autora práce (<http://www.geologickaspolecnost.cz/konference/volary-2007/abstrakty/>).

Mimo konferenční přednášky ČGS pořádala ještě ve večerních hodinách přednášky pro veřejnost (K. Verner: Geologie okolí Volar a P. Hanžl: Jihozápadní Mongolsko pohledem geologa) a v dopoledních hodinách pro žáky devátých tříd přednášky R. Mikuláše Stručný přehled historie Země a P. Bokra Geologie v praxi.

Úsilí a čas na uspořádání tak ohromné akce musely být značné, proto velké poděkování patří především hlavnímu organizátorovi RNDr. Karlu Breiterovi. Nemenší dík patří také RNDr. Haně Breiterové, RNDr. Petru Budilovi, paní Blance Čížkové, RNDr. Jaroslavě Pertoldové, RNDr. Kryštofovi Vernerovi, RNDr. Jiřímu Babůrkovi, RNDr. Jiřímu Žáčkovi a dalším.

Není v dnešní době mnoho příležitostí ani času k setkávání pracovníků různých geologických disciplín a různých geologických institucí od Akademie věd přes univerzity až po komerční firmy k diskusi a výměně názorů, proto je velmi potěšující, že Česká geologická společnost tuto možnost svým členům a ostatní odborné a laické geologické veřejnosti nabízí. Doufejme, že natrvalo.

►►► Zprávy a oznámení

• **Pozvánka na jarní exkurzi** *Radek Mikuláš a Zdeněk Táborský*

Jarní exkurze České geologické společnosti č. 21 povede na paleontologické i nepaleontologické lokality Doupovských hor. Program: Dvorce – fosiliferní oligocenní tufity, jezerní protředí, flóra i fauna. Dětaň: Místy fosiliferní oligocenní tufy – subaerické spady sopečných popelů a přeplavené vrstvy, jedinečná scenérie, mineralogické zajímavosti. Podbořany, Kryry či další místa: předoligocenní silkrety. Vrbička: výlev bazaltoidních hornin starší vulkanické fáze. Valeč: komplex barokního zámku. Albeřice: lom v bazaltoidních horninách starší vulkanické fáze.

Na exkurzi je nutno se předem přihlásit písemně, telefonicky, faxem, e-mailem nebo osobně u RNDr. Z. Táborského, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00 Praha 5, tel: 251 085 227 – práce, 222 936 296 – byt, mobil: 606 738 858 a 606 284 696, fax: 251 818 748, e-mail: zdenek.taborsky@geology.cz nebo zdededek@volny.cz. Přednost budou mít dříve přihlášení. **Odjezd v sobotu 17. 5. 2008** (sraz v 8.00, odjezd 8.15), **POZOR ZMĚNA**, z Geologické ulice 6, Praha 5, od pracoviště České geologické služby (Albertov je od podzimu 2007 v zóně placeného stání a omezeného parkování). Na místo srazu se dostanete tramvajemi 12 a 14 od stanice metra Smíchovské nádraží, výstup u tramvaje na stanici Geologická, pak 50 metrů po směru jízdy a podchodem pod dálnicí doleva, za

podchodem 50 metrů rovně. Poplatek za autobus rozpočtený na účastníky (bude-li autobus plný, poplatek bude menší) bude vybírán během exkurze. Členům České geologické společnosti bude poskytnuta sleva. Předpokládaný návrat do Prahy kolem 19. hodiny. K exkurzi bude vydán tištěný průvodce s programem v předpokládané ceně 50 Kč.

Upozornění: Již několikrát se stalo, že se někteří závazně přihlášení nedostavili bez omluvy k odjezdu. Zůstala neobsazená místa, která mohla být využita později přihlášenými a odmítnutými zájemci, a bylo také nutno zvýšit pro jednotlivé účastníky poplatek za autobus, aby bylo možno uhradit i neobsazená sedadla. Pro příště budou tito lidé z dalších exkurzí vyloučeni.

• **Předběžná pozvánka na podzimní exkurzi** Zdeněk Tábořský
Podzimní exkurzi České geologické společnosti č. 22 připravují kolegové Petr Morávek, Pavel Röhlich a Ferry Fediuk. Zavedou nás do jílovského pásma ve středním Povltaví, pravděpodobně (mimo jiné) na lokality Mokrsko, Čelina, Cholín, a možná se podaří získat povolení ke vstupu do podzemního výukového střediska Stavební fakulty ČVUT ve štolě Josef.

• **Prohlášení**

Vážení kolegové, již delší dobu diskutujeme o společném záměru zpřístupnění výsledků výzkumu v oborech paleontologie a geologie široké veřejnosti. Jedním z nejatraktivnějších řešení je předání informací o geologii – historii krajiny přímo v terénu. K těmto účelům se nabízí široká škála možností od naučných stezek a cyklostezek po geologická muzea v přírodě. Spojením jednotlivých lokalit, naučných stezek a muzeí vznikají dnes v celé Evropě geoparky, které slouží k šetrnému využívání krajiny, k rekreaci a v neposlední řadě k předávání vědeckých informací veřejnosti. Ukazují návštěvníkům místa do té doby pro ně nezajímavá nebo nepřístupná. V Čechách již jeden takový geopark existuje v oblasti Českého ráje. Protože se domníváme, že skutečným geologickým pokladem s největším počtem paleontologických lokalit a nejvhodnějším místem pro zpřístupnění geologických jevů veřejnosti je oblast Barrandienu, rozhodli jsme se společně vystoupit s myšlenkou založení geoparku právě v tomto klasickém Barrandově terénu mezi Prahou a Plzní.

Obracíme se na vás, na odborníky, kteří mohou svými znalostmi pomoci rozpracovat myšlenku geoparku v plné šíři. Pokud budete mít zájem, můžete pomoci jak v oblasti odborné tak v oblasti organizační. Rok 2008 je Mezinárodním rokem planety Země a založení geoparku v tomto termínu by ještě umocnilo fakt, že geologie a paleontologie jsou v Čechách tradiční a dynamicky se rozvíjející vědní disciplíny. Snad se také podaří sejmout stín, který na geologii jako vědě spojené v podvědomí naší společnosti s dobýváním surovin ulpívá.

Prvním aktem bude založení přípravného výboru geoparku, jehož první schůze proběhne v budově Národního muzea na konci ledna 2008. Srdečně vás tímto zveme k účasti. Potvrďte nám prosím na e-mail jiri.kvacek@nm.cz, zda uvažujete o účasti na této schůzce a jste ochotni se podílet na tvorbě geoparku, třeba i jiným než zde předkládaným způsobem, např. odbornou spoluprací a konzultacemi. O přesném termínu lednové schůzky budete informováni.

Věříme ve vaši podporu a děkujeme předem za váš čas.

Jiří Kvaček, Národní muzeum

Petr Kraft, PřFUK

Václav Cílek, Geologický ústav AVČR

Petr Budil, Česká geologická služba

Josef Pšenička, Západočeské muzeum, Plzeň

• **6. kvartérní setkání pod záštitou skupiny geomorfologie-kvartér při České geologické společnosti.**

Lenka Lisá

Ve dnech 7.–8. června 2008 se bude konat další z kvartérních setkání, tentokrát zaměřené na kvartérní sedimenty v okolí Kroměříže. Na programu je návštěva lomu Kunovice-Křemená (pp. Risské spraše a paleopůdy); Kvasice – pochod nivou kolem klasické štěrkovny; Záhlenické rybníky – váte písiky, lužní lesy, bobří; stará štěrkovna Skalky – risské štěrky.

O výklad se bude tentokrát starat dr. Lisá, Mgr. Janál a Mgr. Šušolová.

Po exkurzi je naplánován zdarma nocleh na stanici ochránců přírody v Hulíně (na zemi ve vlastním spacáku) či ve vlastním stanu v areálu stanice. Doprava individuální, možnost dohody.

Pro více informací kontaktujte dr. Lisou na adrese lisa@gli.cas.cz.

Všichni jsou srdečně zváni !!!

• **Webové stránky skupiny geomorfologie-kvartér opět v provozu.**

www.gli.cas.cz/kvarter

Lenka Lisá

• **Moravskoslezské paleozoikum 2008**

Vojtěch Šešulka

Geologická konference Moravskoslezské paleozoikum 2008 pod záštitou Ústavu geologických věd Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, České geologické služby a České geologické společnosti se uskuteční ve čtvrtek 14. 2. 2008 od 9 hod v posluchárně G1 na Ústavu geologických věd Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Kotlářská 2.

Konference je určena nejen odborníkům, ale i široké veřejnosti se zájmem o problematiku paleozoika na území střední Evropy. Předpokládaná délka jednoho příspěvku bude 15 min. Termín odevzdání abstraktu je do pátku 25. 1. 2008.

Kontaktní adresa: Mgr. Vojtěch Šešulka, Ústav geologických věd, PřF MU, Kotlářská 2, Brno, tel.: 5 4949 1428, e-mail: siesa@mail.muni.cz

• Uhelně geologická konference

Jiří Pešek

11. uhelně geologická konference se bude konat na Přírodovědecké fakultě UK v Praze ve dnech 26.–30. května 2008. Pořádá jí Přírodovědecká fakulta UK pod záštitou děkana prof. RNDr. Pavla Kováře, CSc., ve spolupráci s MŽP ČR, Severočeskými doly, Sokolovskou uhelnou, právním nástupcem, společností Vynálezy, s.r.o., Nikon, s.r.o., Ústavem geologie AV ČR, Ústavem struktury a mechaniky hornin AV ČR, Ústavem geoniky AV ČR a Českou geologickou službou a bude mít mezinárodní účast.

Program:

26. 5. *geologická exkurze na hronovsko-poříčskou zlomovou strukturu*

26.–27. 5. *přednášky a postery*

30. 5. *geologická a ložisková exkurze do sokolovské a chebské pánve.*

Bližší informace a přihlášky lze vyžádat na adrese: 11. uhelně geologická konference, Přírodovědecká fakulta UK., Albertov 6, 128 43 Praha 2, nebo na adrese ir@natur.cuni.cz

• Program Přírodovědného klubu Barrande

Vladimír Sattran

Adresa Praha 3 – Žižkov, Ježkova 8. Besedy a další klubovní akce se konají vždy ve čtvrtek od 17.30h, není-li uvedeno v programu jinak.

- ▶ 31. 1. Uvolněte se, prosím, přijďte si vypít kávu s přáteli, končí studený leden!
- ▶ 7. 2. O „věčných“ otázkách Českého masivu (moldanubikum, brunovistulikum, saxothuringikum ...). Komentuje RNDr. Arnošt Dudek, DrSc. ad.
- ▶ 14. 2. Beseda o sopečném Islandu s fotografiemi (RNDr. Z. Marešová, RNDr. Z. Hokr).
- ▶ 21. 2. O známých burzách nerostů a o argentinských a mexických achátech (s ukázkami) hovoří prof. RNDr. Jan Petránek, DrSc.
- ▶ 28. 2. O proměnlivosti geologie v čase („šíp času“ působí i na geologické syntézy o Českém masivu). Uvede Dr. Ing. Vladimír Sattran.
- ▶ 6. 3. Beseda o nové Geologické mapě ČR v měř. 1: 500 000 (RNDr. Zd. Stráník, RNDr. J. Cháb, RNDr. Pavel Röhlich ad.)
- ▶ 13. 3. Beseda o českých geologických projektech v Íránu 1975–2005. Uvede RNDr. Bedřich Žert a RNDr. Miroslav Rejchrt.
- ▶ 20. 3. Beseda o dětské účasti na Roku Planeta Země 2008 s komentářem k výstavě. Uvedou Mgr. Klára Jančová a Ing. Patrik Fiferna a další.
- ▶ 3. 4. O klimatických a ekologických změnách na Zemi. Co přineslo světové setkání environmentalistů na Bali v prosinci 2007. Volná beseda.
- ▶ 10. 4. Fotografie z mongolské přírody. Zdeněk Novotný, dr. M. Rejchrt a další. Srdečně zveme!

- ▶ 17. 4. Beseda o regionální geofyzice – současný stav v České republice (letecká gama spektrometrie, magnetometrie, gravimetrie). RNDr. I. Gnojek, RNDr. K. Dědáček, RNDr. L. Sedlák, RNDr. S. Zabadal.
- ▶ 24. 4. Sraz Čermákovců (GET) ve 14 h. Informace podá paní RNDr. M. Mannová (721 248 595).
- ▶ 15. 5. Zahájení výstavy krajinomaleb Miloše Lomoze v zimní zahradě klubu od 16.00 h.
- ▶ 22. 5. O zahraničních projektech, kterých se účastní ČGS (jižní a střední Amerika, Antarktida, Afrika, Mongolsko, Írán ad.).
- ▶ 29. 5. Playdoyer za úzkou spolupráci geologů z ústavů ČAV, univerzit, ČGS a soukromých firem. Problémy hodnocení podle vykonané práce (regionální a obecně teoretické, impaktové a regionální publikace).
- ▶ 5. 6. Sraz českých zlatokopů a beseda o nové knize RNDr. Petra Morávka.
- ▶ 12. 6. Studium detailní tektoniky a struktur pomocí fotografické a počítačové vizualizace s ukázkami (RNDr. Josef Klomínský, PhD., ing T. Jarchovský).
- ▶ 26. 6. Poslední káva a rozloučení s přáteli klubu před prázdninami (červenec, srpen).

Uvedený program může doznat změn, na které budeme upozorňovat na internetových stránkách i e-mailem. Děkujeme za pochopení (Tempora mutant et intentiones mutantur in illis!).

• Přednášky v Národním muzeu

Petra Burdová

Národní muzeum, Přírodovědecké muzeum, mineralogicko-petrologické oddělení a Společnost národního muzea – mineralogická sekce vás zvou na Jarní cyklus přednášek z geologických věd 2008.

Přednášky se budou konat vždy v pondělí od 17 hodin v přednáškovém sále Národního muzea a budou doprovázeny výstavkami, diapositivy a PC prezentacemi. Nedělní určovací besedy se budou konat 6. 1., 3. 2., 2. 3., 6. 4., 4. 5., a 1. 6. 2008 od 10 hodin v přednáškovém sále muzea a budou doprovázeny výstavkami a nabídkou odborné literatury.

- ▶ 18. 2. – *Doc. RNDr. František Holub, CSc.: Za bazalty do Antarktidy.*
- ▶ 17. 3. – *RNDr. Vladimír Šrein, CSc.: Výskyty zlata ve Vlastějovicích, Malešově a Kutné Hoře.*
- ▶ 21. 4. – *RNDr. Juraj Oslanec: Kvartérní modelace Vysokých Tater v závislosti na geologické stavbě.*
- ▶ 19. 5. – *RNDr. Boris Ekrť: Záhady a pseudozáhady v paleontologii.*

Kontakt tel.: 224 497 264.

• Mineralogické burzy 2008

Andrej Sučko

- ▶ 9. 2. 2008 Bratislava – stretnutie zberateľov minerálov, Stredisko kultúry Nové Mesto, Vajnorská 21, Bratislava, 8–16. Info: Stredisko kultúry, Vajnorská 21, Bratislava, tel: +421 244 372 620, e-mail: info@skvajnorska.sk
- ▶ 22.–24. 2. 2008 Praha – výstava minerálů, šperků a fosilií, TJ Sokol Praha, Královské Vinohrady, Polská 2400/1, Praha 2. Pá 12–18, So 9–18, Ne 9–16. Info: Mgr. Lubomír Thin, Londýnská 55, Praha 2, tel: 221 513 223, fax: 221 513 153, e-mail: info@geosvet.cz www.geosvet.cz
- ▶ 8. 3. 2008 Česká Lípa – setkání mineralogů a paleontologů, tělocvična SOŠ, Lužická 588, 7–13. Info: Mgr. Pavel Růckl, Paní Zdislavy 2353, 470 06 Česká Lípa, tel: 487 721 014, mobil: 739 025 755, e-mail: pavel.ruckl@volny.cz
- ▶ 15. 3. 2008 Pardubice – výstava minerálů, Dům kultury Dukla 7–15. Info: Zdeněk Cejnar, V. Junkové 53, 530 03 Pardubice, tel: 466 265 335 nebo Ing. Vaněk, tel: 731 064 600
- ▶ 22. 3. 2008 Hradec Králové – výstava minerálů, fosilií, drahých kamenů, šperků a jiných přírodnin, kulturní středisko MÉDIUM 8–14. Info: Ivana Součková, Nová 209, 530 09 Pardubice, tel: 466 648 623, mobil 608 168 566, e-mail: i.souckova@centrum.cz, www.sweb.cz/ivea
- ▶ 29. 3. 2008 Brno – prodejní výstava minerálů, fosilií, šperků a přírodnin, Kongresové centrum Veletrhy Brno, a.s., Výstaviště 1, 647 00 Brno, So 9–16. Info: Oldřiška Mačalíková, tel: 607 928 457, fax: 543 211 221, e-mail: omacalikova@bvv.cz; www.bvv.cz/mineralybrno
- ▶ 29.–30. 3. 2008 Lodž – INTERSTONE, Hala Sportowa MOSIR, ulice Ks. Skorupki 21, Lodž, Polsko. INFO: targi@interstone.net.pl
- ▶ 5. 4. 2008 Ostrava – mineralogické setkání, Nová menza v areálu Vysoké školy báňské – TU v Ostravě – Porubě, 9–14, v průběhu konání jsou zdarma zpřístupněny sbírky v Geologickém pavilonu Prof. F. Pošepného. Info: Ing. Miloš Duraj, Ph.D., tel: 596 995 469, e-mail: milos.duraj@vsb.cz nebo Milan Kraus tel: 596 979 111, 605 846 925, http://geologie.vsb.cz/GP/
- ▶ 12. 4. 2008 Plzeň – prodejní výstava minerálů, přírodnin, kaktusů, bonsajů a sukulentů, dům kultury INWEST, 9–17. Info: Andrea Pechová, Americká 49, 301 50 Plzeň, tel: 378 779 324, 606 752 003, e-mail: pechova@dk-inwest.cz, www.dk-inwest.cz
- ▶ 19.–20. 4. 2008 Bratislava – Bratislavské mineralogické dni, Dom kultúry Ružinov, Ružinovská 28, Bratislava, 9–18. Info: Mgr. Tomáš Kratochvíl, mobil: 0903 169 839, e-mail: t.kratochvil@atlas.sk
- ▶ 19. 4. 2008 Příbram – setkání přátel nerostů, kamenů a fosilií, dům kultury Příbram, 9–14. Info: Zdena Marciníková, P.O.Box 41, 261 92 Příbram, tel: 318 621 461, mobil 721 451 154, e-mail: marcinikova@diamo.cz
- ▶ 2.–4. 5. 2008 Tišnov – expozice minerálů, Sokolovna + gymnázium + zákl. škola v Tišnově, Pá 11–19, So 8–19, Ne 8,30–16. Info: Ing. Andrej Sučko,

Hornická 1526, 666 03 Tišnov, tel: 549 415 332, fax: 549 413 175, e-mail: andrej.sucko@wo.cz , www.mineral-tisnov.wz.cz

► 10.–11. 5. 2008 Karlovy Vary – výstava minerálů, fosilií, drahých kamenů a šperků, hotel THERMAL, So 9–18, Ne 9–16. Info: Věra Tížková, Radan Šmít, TOP GEO Group CZ, spol. s r.o., Trocnovská 794/9, 702 00 Ostrava, tel: 602 781 126, 602 744 287, fax: 597 430 955, e-mail: vera.tizkova@topgeo-group.cz, radan.smit@g-consult.cz

► 31. 5. 2008 Turnov – výstava drahých kamenů, minerálů, šperků a fosilií, budova I. základní školy, ul. Skálova 600, 9–17. Info: Radek Mikule, Komenského 691, 511 01 Turnov, tel: 481 311 921 (do 19:00), e-mail: info@drahekameny.cz

► 14. 6. 2008 Jičín – výstava minerálů, šperků a drahých kamenů, KD Jičín, 8–14. Info: Josef Marks, Blata 7, 506 01 Jičín, tel: 493 576 194 (18 – 21), 493 505 343 (6 – 13), 737 203 596

► 6. 9. 2008 Příbram – setkání přátel nerostů, kamenů a fosilií, dům kultury Příbram, 9–14. Info: Zdena Marciníková, P.O.Box 41, 261 92 Příbram, tel: 318 621 461, mobil 721 451 154, e-mail: marcinikova@diamo.cz

► 12.–14. 9. 2008 Praha – veletrh poštovních známek, mincí, telefonních karet, minerálů a sběratelství, Výstaviště Praha 7 – Holešovice, Pá a So 10–18, Ne 10–16. Info: PhDr. Jindřich Jirásek a Ing. Přemysl Kopáček, Progres Partners Advertising, s.r.o., Opletalova 55, 110 00 Praha 1, tel: 224 218 403, fax: 224 218 312, e-mail: sberatel@ppa.cz, www.sberatel.info

► 12.–13. 9. 2008 Banská Štiavnica – stretnutie zberateľov minerálov, fosilií, a drahých kameňov Štiavnický Salamander, Stredná priemyselná škola S. Stankovianskeho (bývalá chemická), Akademická 13, Banská Štiavnica, Pá 14–19, So 9–16. Info: Mgr. Dušan Kúšik, Veternicová 24, 841 05 Bratislava, tel: +421 905 639 954, e-mail: mineral_sk@szm.sk <http://permonik.host.sk/>

► 26.–28. 9. 2008 Pezinok – burza minerálov, fosilií a drahých kameňov, Kultúrne centrum, Holubyho 42, 902 01 Pezinok, 9–20, súťaž pouličného ryžovania zlata. Info: Jiří Vítáloš, Šenkvičská 9, 90201 Pezinok, tel: +421 905 739 452, e-mail: jirkovitalos@centrum.sk

► 4. 10. 2008 Jablonec n. N. – výstava minerálů, drahých kamenů, fosilií a šperků, kulturní sál restaurace Střelnice, ul. U Stadionu 3 v Jablonci nad Nisou, 7–14. Info: Petr Blahout, Sluneční 345, 468 61 Desná, tel: 483 383 673; e-mail: petr.blahout@volny.cz

► 11. 10. 2008 Nové Město na Moravě – burza minerálů, fosilií a šperků, Kulturní dům, Tyršova ul., 8–15. Info: Vlasta Soldánová, tel: 566 618 961 (práce) e-mail: vlasta.soldanova@nmmn.cz

► 11.–12. 10. 2008 Bratislava – mineralogické dni, Dom kultúry Ružinov, Ružinovská 28, Bratislava, 9–18. Info: Mgr. Tomáš Kratochvíl, mobil: 0903 169 839, e-mail: t.kratochvil@atlas.sk

► 18. 10. 2008 Ostrava – mineralogické setkání, Nová menza v areálu Vysoké školy báňské, TU v Ostravě – Porubě, 9–14, v průběhu konání jsou

zdarma zpřístupněny sbírky v Geologickém pavilonu Prof. F. Pošepného. Info: Ing. Miloš Duraj, Ph.D., tel: 596 995 469, e-mail: milos.duraj@vsb.cz nebo Milan Kraus tel: 596 979 111, 605 846 925, <http://geologie.vsb.cz/GP/>

► 18. 10. 2008 Bratislava – stretnutie zberateľov minerálov, Stredisko kultúry Nové Mesto, Vajnorská 21, Bratislava, 8–16. Info: Stredisko kultúry BNM, Vajnorská 21, Bratislava, tel: +421 244 372 620, e-mail: info@skvajnorska.sk

► 18.–19. 10. 2008 Lodz – INTERSTONE, Hala Sportowa MOSIR, ulice Ks. Skorupki 21, Lodz, Polsko. INFO: targi@interstone.net.pl

► 25. 10. 2008 Plzeň – Minerál INWEST 2008 – výstava minerálů, přírodnin, kaktusů, bonsajů a sukulentů, Dům kultury INWEST, 9–17. Info: INWEST-K, a.s., Andrea Pechová, Americká 49, 301 50 Plzeň, tel: 378 779 324, 606 752 003, e-mail: pechova@dk-inwest.cz, www.dk-inwest.cz

► 7.–9. 11. 2008 Tišnov – expozice minerálů, Sokolovna + gymnázium + zákl. škola v Tišnově, Pá 11–19, So 8–19, Ne 8,30–16. Info: Ing. Andrej Sučko, Hornická 1526, 666 03 Tišnov, tel: 549 415 332, fax: 549 413 175, e-mail: andrej.sucko@wo.cz, www.mineral-tisnov.wz.cz

► 15. 11. 2008 Hradec Králové – výstava minerálů, fosilií, drahých kamenů, šperků a jiných přírodnin, kulturní středisko MÉDIUM 8–14. Info: Ivana Součková, Nová 209, 530 09 Pardubice, tel: 466 648 623, mobil 608 168 566, e-mail: i.souckova@centrum.cz, www.sweb.cz/ivea

► 22. 11. 2008 Brno – výstava minerálů, fosilií, šperků a přírodnin, Kongresové centrum Veletrhy Brno, a.s., Výstaviště 1, 647 00 Brno, So 9–16. Info: Oldřiška Mačalíková, tel: 607 928 457, fax: 543 211 221, e-mail: omacalikova@bvv.cz; www.bvv.cz/mineralybrno

► 29. 11. 2008 Jičín – výstava minerálů, šperků a drahých kamenů, KD Jičín, 8–14. Info: Josef Marks, Blata 7, 506 01 Jičín, tel: 493 576 194 (18–21), 493 505 343 (6–13), 737 203 596

► 6. 12. 2008 Bratislava – stretnutie zberateľov nerastov a skamenelín, Slovenské národné múzeum v Bratislave, Vajanského nábrežie 2, 9–16. Info: Mgr. Miloš Gregor, SNM, Vajanského nábr. 2, P.O. BOX 13, 810 06 Bratislava, tel: +421 259 349 103, e-mail: primuz@snm.sk, www.snm.sk

► 13. 12. 2008 Písek – burza minerálů, Prácheňské muzeum v Písku, Velké nám., 9–14. Info: Ing. Jaroslav Cícha, Prácheňské muzeum v Písku, Velké nám. 114, 397 24 Písek, tel: 382 201 119 (kancelář), 382 201 111 (muzeum), e-mail: cicha@quick.cz

►►► Společenská rubrika a výročí

• Životní jubilea členů České geologické společnosti od 1. 2. 2008 do 31. 7. 2008

► 60 let

5.2. Mgr. Oldřich Stehlík
7.2. RNDr. Bedřich Mlčoch
12.2. Mgr. Eva Litochlebová

► 65 let

8.2. RNDr. Svatopluk Kořalka
12.2. Prof. RNDr. Jan Kalvoda, DrSc.
9.5. RNDr. Josef Šefčík
24.5. Ing. Miloš Polenka
29.5. Richard Čelanský
7.6. RNDr. Josef Matouš
9.6. Ing. Petr Pruner, CSc.
11.6. RNDr. Jaromír Pospíšil
22.6. RNDr. Pavel Habarta
30.6. RNDr. Svatopluk Půďa
6.7. RNDr. Ivan Turnovec
10.7. RNDr. Jan Schroefel
16.7. Jana Henžlíková
31.7. RNDr. Jaromír Šantrůček

► 70 let

24.2. Prof. RNDr. Rostislav Brzobohatý, CSc.
28.2. Jaroslav Vlk
8.4. Ing. Alois Kouba
16.6. RNDr. Mojmír Hrádek
18.6. Josef Petrák
21.6. RNDr. Vilém Bárta
6.7. RNDr. Jana Zikmundová

► 75 let

4.3. Prof. RNDr. Miroslav Štemprok, CSc.
6.3. RNDr. Václav Rousek
9.3. RNDr. Ing. Jaroslav Dykast, CSc.
21.3. RNDr. Karel Němeček
6.4. Dr. Jiří Březina
25.4. RNDr. Jiřina Reiterová
25.5. RNDr. Vojtěch Kněžek

2.6. RNDr. Jarmila Waldhausrová, CSc.
19.6. Dr. František Pícha, Ph.D.
28.6. RNDr. Eva Klobouková

► 80 let

12.2. Ing. Vladimír Vonka
24.2. Doc.RNDr. Josef Sekyra, CSc.
4.4. RNDr. Evžen Andres
14.4. Ing. Radan Květ, CSc.
18.4. RNDr. Eduard Kočárek, CSc.
8.5. RNDr. Arnošt Dudek, DrSc.
19.6. Doc. RNDr. Jaroslav Skácel, CSc.

► 81 let

2.2. Ing. Zdeněk Fojtík, CSc.
20.5. Mgr. Jaroslav Záleský
19.7. Ing. Vok Malínský, CSc.

► 82 let

3.2. Prof. Ing. RNDr. Boris Hruška, DrSc.
15.2. RNDr. Marie Neužilová, CSc.
16.3. RNDr. Marie Prosová, CSc.
2.4. RNDr. Vratislav Jiřele
6.5. Miroslav Váně

► 83 let

12.3. RNDr. Bohumil Vachtl
28.3. RNDr. Jan Dornič, CSc.
29.7. Prof. RNDr. Lubomír Žák, CSc.

► 84 let

6.3. RNDr. Zdeněk Kouřil, CSc.

► 86 let

15.2. Prof. RNDr. Jiří Konta, DrSc.
24.2. Prof. RNDr. Vladimír Homola, CSc.
30.3. RNDr. Otto Fusan
1.5. RNDr. Ludvík Loyda, CSc.
8.6. Prof. RNDr. Zdeněk Pouba, DrSc.

► 95 let

5.5. Prof. RNDr. Jiří Krupička

• Omlouváme se za případné chyby a nedostatky, ale veškeré tituly a data narození jsou uvedeny tak, jak byly do sekretariátu společnosti nahlášeny. Změny prosíme hlase průběžně.

Prosíme všechny členy, jejichž jubileum se blíží a kteří si nepřejí být mezi jubilanty uvedeni, aby tuto skutečnost oznámili včas na sekretariátu společnosti a předešli tak nežádoucím mrzutostem.

Blanka Čížková

• Následujícím členům se omlouváme, že jim nemůžeme k životním jubileům blahopřát, protože v sekretariátu Společnosti nemáme jejich data narození: RNDr. Pavel Brýda, Prof. RNDr. Jaromír Demek, DrSc., Vojtěch Doležal, RNDr. Jan Hamáček, RNDr. Jiří Kessel, RNDr. Marie Starobová a Ing. Jaroslav Sterzel.
Zdeněk Táborský

• **V roce 2008 vzpomínáme následující výročí:**

v roce 1858 se narodili Leopold Tausch von Glöckelsturn, A. Charousek, Josef Kafka, Josef Velenovský
v roce 1908 se narodili Zdeněk Bažant, Jan Kašpar, František Prokop, Josef Svoboda, Karel Šrágľ
v roce 1858 zemřel Ernst Friedrich Glockner
v roce 1908 zemřel Alexander Makowski
v roce 1958 zemřeli Josef Kratochvíľ, František Prošek, Alexander Newton Winchell, Břetislav Zahálka
Vybráno z Naučného geologického slovníku, rok vydání 1961, dodatek „Biografie pracovníků geologických věd“, doplněno údaji z archivu České geologické společnosti.
Zdeněk Táborský

►►► **Recenze, kritika, diskuze, zajímavosti**

• **Geologická mapa České republiky 1:500 000.**

Pavel Röhlich

Sestavili J. Cháb, Z. Stráník a M. Eliáš †.

Vydala Česká geologická služba, Praha 2007.

Konečně vyšla dlouho očekávaná geologická „půlmilionka“ České republiky. Od vydání obdobné mapy (Geologická mapa ČSSR z roku 1967) uplynulo 40 let a nová mapa tedy uzavírá tuto nejmladší etapu činnosti našich geologů věnované regionální geologii Česka. V tomto stručném komentáři obracím pozornost k celkové charakteristice mapy, tedy nikoli k jejím regionálně geologickým problémům a detailům.

Především se nelze vyhnout srovnání se zmíněnou mapou z roku 1967, která byla zpracována na základě edice geologických map 1 : 200 000. Nová mapa se opírá hlavně o novou edici geologických map 1 : 50 000. To znamená podstatně větší skok mezi měřítky (1 : 10), který vyžadoval větší míru generalizace. Hlavní rozdíl proti starší mapě je však ve vypuštění kvartérního pokryvu. Tento krok je věcí editorů mapy. Každá z alternativ (s kvartérem či bez něho) má své přednosti i nevýhody. Vypuštěním kvartéru se obraz skalního podkladu stává přehlednějším, ale zároveň se zvyšuje jeho interpretační subjektivita. V rozsáhlejších oblastech pokrytých kvartérem se pak stírá podstatná část jejich aktuálního geologického obrazu.

Odkrytost mapy je ovšem natolik zásadní vlastností, že by měla být součástí titulu, aspoň v závorce („bez kvartérního pokryvu“). V nové mapě je „utopena“ mezi údaji o podkladech k sestavení při levém dolním okraji mapy. Mírou podrobnosti mapy – nebo spíše nabízených informací – je legenda mapy. Ta je u nové mapy zřetelně bohatší: obsahuje 310 položek včetně geologických symbolů a dále 44 indexů používaných v kombinaci se základními alfabetskými značkami. V geologické mapě ČSSR měla legenda 228 položek. Vzhledem k vypuštění kvartéru a řady geologických jednotek vázaných na území Slovenska je toto obohacení legendy ještě výraznější.

Všimněme si aspoň hlavních inovací, které nová mapa ve své legendě přináší. Nebude zde řeč o změnách ve stratigrafickém a faciálním členění ani o kategorizaci vyvřelin, které mohou být předmětem diskuse specialistů. Jde hlavně o symboly: vyznačení mylonitových zón, kontaktních aureol, alkalické metasomatózy, resp. fenitizace, výskytu mikrodiamantů v rulách, dále o údaje izotopového stáří vyvřelin a termotektonické metamorfózy (v milionech let). Některé z těchto symbolů se těžko hledají: najde je nejspíš ten, kdo ví, kde hledat.

Zatímco dosavadní přehledné geologické mapy staví své legendy výhradně na kombinaci stratigrafie, resp. stáří a druhu horniny (případně s přihlédnutím k tektonickému rozčlenění území), v nové mapě jsou použity i genetické kategorie: olistostromy (v barrandienském proterozoiku) a retrográdně metamorfované horniny (v krkonošském krystaliniku). Tento krok znamená vybočení ze zavedených principů a další zvýšení diskutability mapy. I z jiných změn, zejména nově zakreslených předpokládaných násunových zlomů, je zřejmé, že jde o výrazně autorskou mapu, o jejíž koncepci rozhodovali uvedení tři autoři, pro základ Českého masivu pak jmenovitě J. Cháb. Obdobně Z. Stráník je patrně garantem koncepce karpatské části mapy. Podíl nedávno zesnulého M. Eliáše se týká také převážně karpatské části mapy.

Užitečnými doplňky mapy jsou připojená schémata: základní geologické jednotky střední a západní Evropy, regionálně geologické jednotky ČR a tektonostratigrafická schémata Českého masivu a vnějších Karpat. To platí i o přehledné gravimetrické mapě České republiky, sestavené J. Švancarou.

To, co bylo dosud uvedeno, směřuje k tomu, aby se mapa stala vyhledávanou pomůckou studentů i dalších zájemců o geologii České republiky. Bohužel jim práci s mapou ztíží několik okolností. Především jsou to rozměry mapy (148 x 94cm) a její uspořádání, které ji určují jako mapu nástěnnou a demonstrační (pro přednášky, diskuse apod.). Obtížnější je její kamerální studium, protože např. severní části jsou neúnosně daleko od legendy. Možná, že autoři počítali s tím, že si častější uživatelé legendu rozstříhají: to by jim pak práci usnadnilo. Jistou překážkou orientace v mapě je zredukování jejího topografického podkladu, v němž citelně chybí některá města, např. Jáchymov, Stříbro, Dobříš, Blansko, Mikulov, Štramberk, Nový

Jičín a řada dalších, která jsou ve starší mapě vyznačena. Jinak má mapa velmi dobrou kartografickou a celkově polygrafickou úroveň.

Cílem těchto řádek nebylo hledat na mapě chyby; těm se asi žádná geologická mapa tak složitého území, jakým Česká republika je, nevyhne. Tím spíš to platí o této mapě, jejíž ambice nejsou malé: nabízí svoji koncepci téměř ve všech hlavních jednotkách Českého masivu, u nichž existují i jiná, alternativní řešení. Možná, že největším přínosem mapy bude právě oživení diskuse na tato témata. K tomu snad přispěje i souběžně vydávaná publikace J. Chába et al. „Stručná geologie základů Českého masivu a jeho karbonského a permského pokryvu.“

• Několik slov k recenzi nové geologické mapy ČR 1 : 500 000

Jan Cháb

Především musím recenzentovi kol. P. Röhlichovi poděkovat; jeho recenze je velmi objektivní a já nemám k jejímu obsahu téměř žádnou připomínku. Kdybych tuto mapu sám posuzoval, byl by můj text v mnohém shodný s tím, co k ní poznamenal recenzent. Pouze k dvěma věcem, dílem nepřilíživým významným detailům, bych rád řekl pár slov.

Celkový vzhled mapového díla je výsledkem spíše odpovědného než odborného redaktora, to za prvé.

A za druhé se jedná o ony genetické termíny. Pro směs usazenin hustých dnových proudů (bahnotoků a pískotoků), skluzů a olistoitů (horninových fragmentů různých rozměrů, různého stupně zaoblení a zpevnění) jsme nenalezli v literatuře vhodný negenetický termín (např. „debris flow sediment“ je termín rovněž genetický). Druhým takovým problémem je polyfázová metamorfóza, pokud ji lze čtenáři přiblížit termínem „retrográdní“. V právě vydané mapě je tato položka použita pouze tam, kde autor mapy považoval a považuje výše metamorfovanou jednotku za mimořádně silně změněnou za nižší teploty a možná i nižšího tlaku (to není jisté) v jiném, následujícím orogenním cyklu, a to tak, že její původní ráz téměř zanikl. Tyto drobné poznámky nijak nesnižují hodnotu a objektivitu recenzentovy práce.

• Upozornění na knihu **Pravěká zvířata ve dvacátém prvním století**

Zdeněk Tábořský

Vydalo nakladatelství Mladá fronta v roce 2007, překlad z italštiny, autoři Marco Ferrari a Fulco Pratesi.

V knize najdete množství krásných fotografií i obrazovaných rekonstrukcí pravěkého života, to vše doplněné vyváženým textem.

Knihla jistě osloví a potěší každého, kdo byl v dětství fascinován knihami Josefa Augusty a obrázky Zdeňka Buriana.

• Upozornění na publikaci *Krajina v České republice*

Zdeněk Táborský

Pro Ministerstvo životního prostředí vydal Consult Praha, 2007, editoři Jan Němec a František Pojer.

V první, obecné části najdeme kapitoly: krajina jako slovo, příroda čtvrtohor, krajina jako palimpsest, archetypy evropské kulturní krajiny, typy krajiny, osídlení, projevy lidské činnosti v krajině, změny v krajině, ráz krajiny, tok času v krajině, krajina a její umělci, ochrana kulturní krajiny, plánování a tvorba krajiny, trendy dalšího vývoje, velkoplošná ochrana krajiny.

Ve druhé části jsou popsány všechny naše národní parky a chráněné krajinné oblasti.

Nádherná publikace se spoustou nádherných fotografií.

• Dekoračné predmety a šperky z prírodných látok – Ľudmila Illášová, Janka Schlarmanová, Ivan Turnovec

Ivan Turnovec

(Recenze z Gemologického spravodajca 3/2007)

Kniha bola vydaná koncom roku 2006. Pozostáva zo siedmych kapitol, ktoré sú členené na menšie podkapitoly, čím sa stáva prehľadnou a čitateľ sa v nej ľahko orientuje. Obsahuje aj register pojmov, ktorý uľahčuje pochopenie odborných termínov. Rozsah je 156 strán. Vydavateľom je Univerzita KF v Nitre.

Kniha „Dekoračné predmety a šperky z prírodných látok“ je prehľadom, ako autori v úvode spomínajú, o najpoužívanejších prírodných materiáloch, ktoré človek využíval k výrobe odevov, doplnkov, šperkov a ozdôb od najstarších čias po súčasnosť.

Určená je predovšetkým pre študentov, ktorí sa zaoberajú štúdiom a spracovaním prírodných látok pre ozdobné a praktické účely. Rovnako je vhodná pre všetkých, ktorí sa zaujímajú o využitie rôznych prírodných látok na výrobu bižutérie, doplnkov a iných predmetov.

Prvé kapitoly sa zaoberajú základnou charakteristikou prírodných látok, organológiou a morfológiou organických materiálov – kože a schránok mäkkýšov.

Nasledujúca kapitola uvádza stručný prierez historickým vývinom tvorby a používania organických materiálov na výrobu šperkov a iných dekoračných predmetov. Človek si krásil telo už od najstarších dôb, pričom využíval najmä organický materiál, ktorý bol pre neho dostupnejší a ľahšie spracovateľný. Ozdoby neslúžili len ako dekoratívne predmety, ale často symbolizovali postavenie jednotlivcov, ich funkciu v skupine alebo v kmeni.

Ďalšie kapitoly sa už konkrétne zaoberajú jednotlivými materiálmi. Samostatne sú spracované rastlinné a živočíšne materiály a samostatne materiály a súčasti hornín organogénneho pôvodu (rastlinné a živočíšne fosílie). Autori uvádzajú nielen ich prehľad, ale aj identifikáciu niektorých organických látok od ich umelých imitácií.

Posledná kapitola je venovaná spracovaniu organických materiálov a ich výrobným technikám. Uvádza sa tu spracovanie perál, ich vŕtanie a osadzovanie, úprava parohoviny, kostí a rohoviny.

Kniha obsahuje množstvo fotografií, ktoré vhodne a názorne dopĺňujú text.

Uvedenú publikáciu je možné si zakúpiť v Univerzitnej knižnici UKF v Nitre na Javorovej ulici 12, 949 74 Nitra; cena za 1 ks 368,- Sk. (Eva Jamrichová)

K informácii o knize. Snad kolegové prominou, keď sa ako spoluautor publikácie na záver trochu pochlubím, Slovenský literárny fond prostredníctvom Sekcie pre vedeckú a odbornú literatúru autorom udělil **PREMIU ZA VEDECKÚ A ODBORNÚ LITERATURU ZA ROK 2006**.

• Zpátky k přírodě?

Arnošt Dudek

Některé současné trendy regionálního výzkumu v geologii začínají vyvolávat určité pochybnosti u pracovníků starší (nebo nejstarší) generace, a tak snad nebude od věci zmínit se o názoru rakouského geologa Dr. Gerharda Fuchse z vídeňského geologického ústavu. Dr. Fuchs pracoval několik desetiletí v rakouských Alpách, Himálaji i Českém masivu a je to vynikající a neobyčejně zanícený a odolný badatel, který ještě po šedesátce a po operaci kyčelních kloubů zmáhal himálajské šestitisícovky. Na výzkumy v jižní části Českého masivu v posledních dvaceti letech reagoval několika články, z nichž ten z r.1998 končí zaníceným apelem, na který si dovoluji v překladu upozornit:

„V posledních letech vedl rychlý vývoj nových laboratorních technik a metod v geologickém výzkumu k určité euforii, s níž byl současně devalvován terénní výzkum a jeho hodnocení. Omezil se v podstatě na odběr vzorků a detailní studium jednotlivých výchozů a profilů. Pracné a časově náročné plošné geologické mapování je přenecháváno jiným. Tím však badatelé unikají četné zkušenosti a poznatky o rozmanitosti jevů, které získáváme při plošném výzkumu. Mnohotvárnost formací a způsobu jejich uložení vytváří celkový obraz, jaký nemůžeme získat studiem ojedinělých výchozů.

Výpovědi geologických map jsou totiž stejně významné a cenné argumenty jako geochronologická určení stáří nebo geochemická a strukturně-geologická data. Nesmíme si map nevyšímat, když neodpovídají našim představám a jsou nám proto nepohodlné. Když máme pochybnosti o jejich správnosti, musíme je doložit vlastním mapováním. Většinou se však geologické mapy prohlížejí jen povrchně. Nechápe se, kolik informací může poskytnout jejich podrobné studium nejen o plošném rozšíření hornin, ale i o prostorovém obraze stavby. Když tyto informace opomíjíme, ztrácíme doslova půdu pod nohama. Znalost prostorového rozšíření horninových komplexů je nezbytným základem pro použití jemnějších výzkumných technik a metod. Výsledky těchto speciálních postupů by měly být hodnoceny kriticky a zvaženo, do jaké míry je možno je uvést v soulad se zjištěnými terénními základy.

Odklon od terénní geologie, pozorovatelný v mnoha publikacích je vsutku povážlivý, protože se jedná o práci institutů vysokých škol. Vedoucí výzkumného projektu si možná mohl z doby svého studia zachovat v podvědomí určitý vztah k přírodě, ale studenti nadobudou dojem, že se geologický výzkum odehrává u počítače a v laboratoři. Nic proti rozvinutým technikám jako pomocníkům geověd, ale bezprostřední vztah k horninám v terénu jimi nemůže být nahrazen. Jen podrobná znalost geologických skutečností připouští rozhodnutí, zda "vyčtené", jinde vyvinuté modely mohou být použity také v daném studovaném případě.

Záměrem tohoto příspěvku bylo ukázat na příkladu z východní části Českého masivu, jak dalece byly v posledních letech vytvářeny geologické modely bez odpovídajícího zohlednění geologických map. Pro získání rovnováhy v argumentaci můžeme jenom naléhavě radit: "Zurück zur Natur".

• **Databáze horninových výbrusů v České geologické službě**

Arnošt Dudek

V poslední době přikročila Česká geologická služba k postupnému zpracování počítačové databáze svého archivu výbrusů hornin, který se postupem doby vytvořil ve Státním geologickém ústavu a všech jeho administrativních pokračovatelích. V současné době je ve sbírkách ČGS přes 105 000 výbrusů, a uvážíme-li, že dnes jen vlastní zhotovení jediného výbrusu stojí cca 350 Kč, je hodnota tohoto souboru přes 36 milionů korun. A to neuvažujeme náklady spojené s vlastním odběrem vzorků hornin, které jistě tuto sumu podstatně převyšují. I když využitelnost a odborná hodnota výbrusů je pochopitelně různá – jak bude dále krátce diskutováno – lze jen litovati, že v 80. letech a začátkem 90. let minulého století bylo zničeno (vyhozeno) množství – a to zřejmě dosti velké – výbrusového materiálu. Někdy bylo též velkoryse umožněno odcházejícím pracovníkům odnésti tisíce výbrusů spjatých s jejich dlouholetými výzkumy, financovanými ústavem ze státního rozpočtu. Lze jen doufat, že tyto výbrusy se v řadě případů uchovaly v materiálech jiných institucí, přehled o nich je však ztracen zřejmě definitivně.

Jaký je tedy charakter, kvalita a význam výbrusového materiálu zařazovaného do databáze?

1. Je zajímavé, že staré výbrusy jsou často kvalitnější než výbrusy nejnovější. Pokrok v technologii řezání hornin a broušení umožňuje značně mechanizované zhotovení kvalitních výbrusů, velké nebezpečí je však skryto v používaných krycích mediích. Zatímco téměř 100 let staré výbrusy K. Hinterlechnera z Českomoravské vrchoviny z prvních let 20. století, "lepené" kanadským balzámem jsou stále bezvadné, některé výbrusy staré 10-15 let, fixované v umělých pryskyřicích, jsou vzhledem k rekrystalizaci tohoto média prakticky sotva použitelné. Další kapitolou jsou výbrusy, velké až 6x9 cm

nebo i větší, které již dnes sotva kdo dovede vybrousit, pokud by i výzkumník měl prostředky na to, aby takový výbrus zaplatil.

2. Dostí velkou, neocenitelnou a zcela nenahraditelnou část výbrusové sbírky tvoří výbrusy z vrtů. Tyto jsou vesměs dobře lokalizované a vzhledem k současným a zřejmě i budoucím možnostem hlubokého vrtání představují materiál ohromné vědecké ceny. Stejný význam mají dobře lokalizované výbrusy hornin z dolů navždy opuštěných a nepřístupných (např. příbramských).

3. Převažující část výbrusového materiálu je spjata se systematickým regionálním, méně i ložiskovým a hydrogeologickým výzkumem a s nimi spjatým geologickým mapováním. Kvalita a opětná použitelnost tohoto výbrusového materiálu závisí bohužel jen na kvalitě, svědomitosti a zodpovědnosti jednotlivých geologů a úrovni jejich dokumentace. Nejdůležitější je lokalizace vzorků, vítaná je i jejich solidní petrografická charakteristika. Skvěle zpracované materiály pocházejí např. od dr. F. Fialy (nebo od dvojice F. Fiala – J. Svoboda), dr. F. Kratochvíla (zde zřejmě byla bohužel část jeho písemného materiálu skartována), u některých výbrusů méně svědomitých badatelů však některé lokalizace chybějí – ojedinele i všechny. Je to patrně důsledek nedostatečných ústavních předpisů nebo jejich nedůsledného (nebo žádného) vyžadování. V dřívějších letech byla cena výbrusů nízká, někdy vzhledem k ceně projektu i zanedbatelná, v současnosti je však bezpodmínečně nutné vyžadovat od každého zaměstnance řádné vedení nezbytné dokumentace.

4. Jen menší část souboru tvoří výbrusy ze speciálních akcí – např. dokladové vzorky k mapě hustot hornin, vzorky ze zahraničních cest, nebo preparáty ("výbrusy") ze studia těžkých minerálů, mikrofosilií apod.

V dnešní době mikrosond, hmotových spektrografů i automatických analyzátorů, rychlého stanovení radioaktivních i neradioaktivních izotopů a geochronologie se zdá být skuhrání nad sbírkou výbrusů a jejím zachování a opečovávání anachronismem. Ale její systematické využívání – když to jde – by znamenalo nejen značné úspory finančních prostředků a nakonec i času, ale přispělo by významně i k řešení genetických otázek. Vždyť historie vzniku horniny a jejího vývoje je charakterizována nejen jejím chemismem, ale zejména, jejím minerálním složením a vztahem jednotlivých minerálních složek navzájem – tedy strukturou a texturou. A tato dnes, pro určitou pracnost, převážně opomíjená stránka výzkumu se musí nezbytně dočkat zasloužené renesance. A pak vzroste i význam databáze výbrusů v ústavu přechovávaných.

• **Invaze Irů a Norů do Indie se nekoná (dementi)**

Ferry Fediuk

Seriózní, většinou však suchou vědeckou literaturu mile okoření, když se v ní občas objeví nějaká ta nechtěná zlidšťující perlička, pro kterou pak platí neodvolatelné „*littera scripta manet*“. V dřívějších tiskárenských dobách se o

ni přičinil třeba sazeč, který text o permokarbonském hmyzu iniciativně „vylepšil“ předsunutím domněle chybějícího písmenka „s“ na začátek slova „perm“ a bezelstná autorka to v korektuře přehlédla. Ani počítačová současnost není před různými „špíci“ imunní a pokud počítač ve svém slovním tezauru některá geologická slůvka nemá, může v textu samovolně a nečekaně naskočit místo termínu „albit“ slovo „alibi“, místo „sericitu“ „deficit“, místo „viklan“ „vulkán“ apod. Občas si lingvistickou „lahůdku“ vyrobí autor sám, když ve vysokoškolské učebnici popustí uzdu své etymologické tvořivosti a prohlásí, že slovo „kliváž“ je odvozeninou slov „klih“ a „vázati“. A když se do díla dají zlomyslní tiskařští šotci, mění se magnetit na magnetit, biotit na biolit, hafnium na hafanium, pík na býk. Bylo by možno pokračovat výčtem řady dalších neméně zábavných příkladů. Čtenáře by to sice potěšilo, ale mnohé z postižených neuklidní ani nesporná skutečnost, že lapsus podobného druhu může potkat kohokoliv. Ještě jedné z perel však přece jen lze těžko odolat. Lze si ji přečíst na str. 527 kompendia o geologii světa, jejímž autorem je – ale ne, autorství tu není podstatné, zvláště když dotýčný je již na pravdě Boží. Hlavně že to pobaví. Doslova se tu o Indii píše: „Svrchnoarchaického stáří je formace ironorská. Spočívá diskordantně ...“ Hrome, řekne si ohromený čtenář. Co pohledávají irské a norské jednotky na indickém subkontinentě? Aby se ubezpečil, že vidí správně, podívá se ještě na tabulku na téže straně a ejhle, slůvko „ironorský“ je i tady, dokonce dvakrát. Teprve při rozvážnějším čtení se mu rozsvítí. Nejde tu vůbec o žádné evropské Seveřany, ale výraz „ironorský“ je třeba číst foneticky jako „ajrn-órský“. A bude to v ou-kcheji.

• Výlet do kamenné historie nejstaršího vltavského mostu

Barbora Dudíková Schulmannová

Ve středu 10. 10. 2007 odpoledne se v rámci seminářů odboru krystalinika České geologické služby v Praze konala vycházka po Karlově mostě s odborným geologickým výkladem ing. Václava Rybaříka, který se už řadu let zabývá stavební, a především kamennou, historií pražských památek. Spolu s ním přispěli s dílčími informacemi ing. arch. O. Šefců z Národního památkového ústavu a RNDr. J. Zavřel, který koncem 20. století studoval dlažební kameny Karlova a Juditina mostu. Vycházky se zúčastnilo okolo 30 zájemců z řad pracovníků České geologické služby, Národního památkového ústavu, Stavební fakulty ČVUT, ČSAV, Vysoké školy báňské v Ostravě a dalších obdivovatelů pražské architektury.

Po krátkém uvítání na Dražického náměstí v blízkosti Malostranských mosteckých věží vyslechli přítomní stručnou historii výstavby a pozdějších oprav Karlova mostu. Jeho předchůdcem, který ještě okolo 2. poloviny 12. století spojoval staroměstský a malostranský břeh, byl most Juditin. Původní, pískovcová dlažba tohoto mostu byla poničena během povodně v roce 1272 a částečně nahrazena dlažbou z šedavě zeleného těšínitického diabasu

(doleritu). V roce 1903 byla při provádění kanalizace mezi Konventem křížovníků s červenou hvězdou a Klementinem nalezena kamenná dlažba předmostí Juditina mostu, jejíž část dnes můžeme vidět pod viničním sloupem u nároží kostela sv. Františka na Křížovnickém náměstí, kam byla přenesena. V prostorách malostranského hotelu Lundborg, kde se konala první zastávka naší výpravy, se můžeme dokonce po diabasové dlažbě Juditina mostu projít – byla zde objevena a prozkoumána v letech 1998–2000.

Původně neohlášenou, ale o to zajímavější a neobvyklou prohlídku prostoru staveniště dlouho plánované rekonstrukce Karlova mostu umožnil účastníkům exkurze ing. arch. O. Šefců. Ve zhruba 3 m hluboké sondě nad jedním z oblouků jsme viděli původní skladbu jádra mostu – opukové kusy zalité vápennou maltou, a také pozůstatky nepříliš šťastných stavebních zásahů z let 1966–1975.

Ke Karlovu mostu neodmyslitelně patří sochařská výzdoba, v Evropě v tomto rozsahu ojedinělá. Jednotlivé sochy vznikaly a byly umísťovány na most postupně, za nejstarší je považována bronzová socha Jana Nepomuckého s podstavcem ze žehrovického pískovce. Vzhledem k míře poškození byly originály původních soch časem ukládány do Lapidária Národního muzea nebo do sálu Gorlice na Vyšehradě a nahrazovány kopiemi. Údajně nejkrásnější na Karlově mostě má být sousoší sv. Luitgardy („Vidění sv. Luitgardy“), kterou na „objednávku“ plaského opata E. Tyttla vytesal M. B. Braun v roce 1710. Současná kopie byla zhotovena z hořického pískovce Jiřím Novákem (1993–1995) a mezi účastníky procházky byl i pamětník pan Hugo Maier, bývalý ředitel s. p. Kámen Ostroměř, který připomněl výlom bloku o rozměrech 435 x 200 x 160 cm v Podhorním Újezdě pro zhotovení tohoto díla. Mezi přítomnými však byla i další osobnost spjatá se sochami na Karlově mostě. Byl jím pan MUDr. Vilém Hofman, příbuzný sochaře Karla Dvořáka, autora „nejmladší“ sochy na mostě (1938) – sv. Cyrila a Metoděje. Sousoší z boháňského pískovce, jehož iniciátorem bylo někdejší Ministerstvo školství a národní osvěty, nahradilo poničenou sochu sv. Ignáce z Loyoly. Realizací skulptury byla pověřena hořická sochařská škola, na které jako kluk toužil studovat právě Karel Dvořák. Jeho přání se mu splnilo až mnohem později, když jezdil do Hořic na korektury Cyrila a Metoděje. Podíváme-li se na Cyrila, nemůžeme se ubránit překvapení, že je skutečně podobný herci Jindřichu Plachtovi, nakonec, proč ne? Vždyť Dvořákovou manželkou byla herečka Leopolda Dostalová, mohl tedy být Plachta sochařovým přítelem, a tedy i předlohou pro jeho dílo, což nám na místě potvrdil i pan doktor Hofman.

Na prohlídku nedávno otevřeného unikátního Muzea Karlova mostu v křížovnickém klášteře, kterou velkoryse nabídl jeho zakladatel pan Zdeněk Bergman, bohužel mnoho času nezbylo. Den se nachýlil, stačili jsme navštívit jen expozici středověké kamenické hutě a podívat se na relikt

Juditina mostu v podzemí muzea. Romantickým zakončením celého odpoledne byla vyjížďka na lodi „Blatouch“ s příjemně upovídáním lodivodem a s křičícími racky kolem našich hlav. Pan kapitán ochotně kormidloval tam, kam jsme si „poručili“, takže hlavu pověstného kamenného „Bradáče“ nebo pamětní desku sochaře Komma s kamenickými symboly z roku 1784 na 7. pilíři jsme viděli z bezprostřední blízkosti.

Všichni, kteří se historicko-kamenické procházky ten den zúčastnili, vyjádřili spokojenost se zážitky právě uplynulého půldne, ti, kteří „chyběli“, mají možnost podobnou akci zažít v příštím roce a dokonce hned dvakrát: organizátoři chystají „jaro“ na Královském Vyšehradě a „podzim“ na Pražském hradě – k 90. výročí založení Československé republiky (kontakt pro případné zájemce je e-mail: barbora.schulmannova@geology.cz, tel 257 089 554, mobil: 723 014 880).

• **Nerostné suroviny pohledem mezinárodní konference EIECE 2007**

Zdenka Petáková

Nebývale rozsáhlý soubor informací o nerostných surovinách a perspektivách jejich využívání v evropském i globálním měřítku poskytl 2. ročník mezinárodní konference EIECE 2007 – Těžba a životní prostředí ve střední Evropě, konaný v září 2007 v Brně na téma „Udržitelný rozvoj a konkurenceschopnost těžebního průmyslu v Evropské unii“.

Strmě vzrůstající hospodářsko-politický význam energetických i dalších nerostných surovin byl konstatován předsedou představenstva pořádající organizace Těžební unie, K. Lorkem. Jeho slova byla podtržena těmito prezentovanými fakty:

Evropa čelí vysoké dovozní závislosti v oblasti palivoenergetických surovin a řadě surovin rudních, jsou zde situována jen 3 % světových zásob rud.

Dnes známé dostupné světové zásoby uranu postačí zhruba do roku 2070. Jediné těžené ložisko uranu v rámci EU, Rožná, produkuje 1 % jeho světové těžby. 16 % elektrické energie je ve světě získáváno v ca 440 jaderných reaktorech (v ČR je to 35 %), ve výstavbě je 30 jaderných reaktorů, zhruba dalších 30 je plánováno postavit. Globální informace k tématu vycházejí ze zprávy Agentury pro jadernou energii OECD a Mezinárodní agentury pro jadernou energii.

Spotřeba kameniva dosahuje v rámci EU 5,3 t na osobu a rok, v ČR je to 5 t/os a rok. Za poslední tři roky lze v ČR pozorovat zvýšenou spotřebu stavebních surovin (drceného kameniva a štěrkopísků), která začíná být srovnatelná s obdobím před listopadem 1989. Odhad růstu spotřeby pro EU je 2,6 %, pro ČR 5–6 %, konstatoval P. Kawalec z Vědecko-technické univerzity AGH v Krakově. Ze sociologického hlediska zajímavý fenomén vysledoval při studiu HDP v závislosti na hustotě obyvatel. Výše HDP je přímo závislá na hustotě obyvatel, a dále roste rychleji tam, kde je hustota obyvatel vyšší.

Zástupce MPO ČR P. Kavina upozornil, že problém se nejmenuje těžba, nýbrž spotřeba; s každým uzavřeným ložiskem se pouze prodlužuje trasa, po kterou musíme nerostné suroviny transportovat na místo spotřeby; každá tuna nerostných surovin vydobytých v EU je vydobyta ekologičtěji nežli v zemích třetího světa. Důvodem je přísnější legislativa EU. Nákupem nerostných surovin ze zemí třetího světa dochází jen k „vyvážení ekologických zátěží“.

„Dobré příklady jsou jen inspirací, nikoli návodem. Je třeba se držet vlastního potenciálu“, bylo konstatováno na závěr představení projektu mapujícího socioekonomické a environmentální změny v oblastech postižených ukončením těžby (www.reregions.com). Vládní investice a činnost zahraničních investorů v těchto oblastech vyžadujících oživení nepřinesly výrazný úspěch.

Setrvalý stav v rekultivačních trendech, a to snaha o dosažení co největší biodiverzity v rámci rekultivace, byl konstatován v příspěvcích dokumentujících hydrické rekultivace po těžbě uhlí v Severočeské hnědouhelné pánvi (jezero Chabařovice), lesnické rekultivace v Eastern Coal Fields, USA, a dalších přednáškách. Plošně nejrozsáhlejší rekultivace na území ČR probíhají v západní části Sokolovské pánve v prostoru bývalých velkolomů Medard – Libík a Lítov – Boden. Ve svém důsledku budou znamenat významné rozšíření přírodního, kulturního, rekreačního a sportovního zázemí nejen blízkého města Sokolova, ale i dalších sídel v širokém okolním prostoru, příhraniční oblasti nevyjímaje.

Dluhem a výzvou do budoucna zůstává lepší mediální práce tématu těžby nerostných surovin. Veřejnost je nejen neinformovaná, ale často i dezorientovaná, chybí pozitivní akce, např. popularizace rekultivací.

Do budoucna je možno očekávat zásadní změnu přístupu vlád k nerostným surovinám, které se stanou jednou ze základních složek v politických rozhodováních.

Texty konferenčních příspěvků jsou veřejnosti k dispozici na www.tezebnie-unie.cz.

• **Drahé drahokamy**

Ivan Turnovec

V médiích se stále objevují zprávy o problémech bankovních domů, které byly způsobeny nesplácením úvěrů. Jde často nejen o výsledek špatného hospodaření, ale i o skutečné úvěrové podvody. Hlavní podíl na tom že k podvodům mohlo dojít měli vždy bankovní úředníci. Bankovní záruky byly nejrůznější – od nemovitostí přes umělecké předměty a šperky až po drahé kameny. Bez ohledu na to, zda byly řádně spláceny (či nikoli) se u některých zástav ukázalo, že odhadovaná cena se výrazně lišila od ceny tržní. Zabývám se gemologií – studiem drahých kamenů – a zažil jsem vyšetřování i soudní projednávání kolem problematických úvěrů na „drahé kameny“. Chtěl bych se proto vyjádřit k problematice cenových odhadů drahých

kamenů v první polovině devadesátých let. Věřím že si to kolegové rádi přečtou.

O celé problematice oceňování drahokamů je nutno se zmínit v širších souvislostech. Jde totiž o obecnější problém, platný i pro umělecké předměty a šperky, ale i ostatní komodity k ručení používané. Euforii z roku 1990 vystřídala postupně u mnoha občanů skepse a nedůvěra. Prvotní nadšení z toho, že už o člověku přestaly rozhodovat stranické sekretariáty a uliční organizace ale časem vyprchalo. Mediální rétorika, vychvalující dříve vše nejlepší, co pochází ze Sovětského svazu, se ani příliš nezměnila, dobré je jen to, co pochází ze západních zemí. Mnozí jsme tomu uvěřili, několik let nám mohl kdokoli nabulíkovat cokoli, jen když to mělo punc některého ze západních států. Tady selhala vládnoucí elita. Až do roku 1995 se totiž mýtus západní neomylnosti, dobroty a snahy nezištně nám pomáhat velmi intenzivně propagoval. Během té doby došlo k tomu, že mnoho lidí bylo nejrůznějšími způsoby podvedeno. Typickým příkladem jsou do republiky záhadnými způsoby přivezené drahé kameny, které sloužily jako úvěrové jistiny. Kameny byly doplněny zahraničními znaleckými posudky. V době, kdy u nás byly údaje o cenových relacích, které jsou neuvěřitelně široké (u rubínu je to třeba od několika dolarů do desítek tisíc dolarů za karát), dostupné jen z kompendií, byly znalecké posudky a ceníky vítaným zdrojem informací. Navíc se jednalo, pokud jsme vycházeli z tezí, že se můžeme bez obav učit od našich západních sousedů, o studijní srovnávací materiál. Zatímco fyzikální vlastnosti (a tedy i pravost kamenů) lze stanovit při základních mineralogických znalostech s minimálním vybavením, přiřazování cen je (s výjimkou diamantů, kde existují přesné postupy a úzké cenové relace) vždycky problém. Po celých pět let byly ke kamenům, vesměs opatřeným zahraničními posudky, přiřazovány ceny odpovídající těm v cizích posudcích. Vzhledem k tomu, že se jednalo o posudky z různých gemologických laboratoří, nebyla nejmenší pochybnost o jejich správnosti.

Napadání posudků po pěti, deseti, či více letech s tím, že jsou silně nadhodnoceny, není zcela seriózní. Všechny drahé kameny, u kterých nefunguje řízený trh, který je typický pro diamanty, mají cenu přímo závislou na poměru nabídky a poptávky. Povinností znalce při přiřazování cen je vycházet z dostupných údajů, které jsou nezávislé a navzájem se potvrzují. To bylo ve většině případů splněno. Znalce se obecné rozpětí, byl k dispozici ceník renomované firmy Cabachon z Phorzheimu. Teprve dnes víme, že šlo o podvrh stejně jako v případě mnoha zahraničních posudků z různých laboratoří. Ani po formální stránce nelze dnes znalcům pochybení vyčítat. Zjistit by měly orgány činné v trestním řízení, jak je možné, že se do republiky dostaly v neuvěřitelně velkém množství kameny se zahraničními posudky, ve kterých jsou ceny skutečně neúměrně vysoké. Stejně ale platí, že pro odhady reálných cen jsou komerční ceníky i případné ohodnocení znalců vždy jen hrubě orientační. Otázkou zůstává účel kamenů, doplněných

posudkem. Pokud docházelo v bankách k přijímání kamenů jako úvěrových jistin, bylo jejich povinností jistinu ověřit. Kdyby se tak postupovalo (a tento postup je pro bankovní úvěřáře všude ve světě povinností), nemohlo by dojít ke zneužití kamenů ani posudků a každý by včas věděl, že při styku s jakýmikoli zahraničními doklady je nedůvěra na místě.

Na závěr snad jen tolik, že ani státní zkušebny, „puncovní úřady“, se nevyjadřují k ceně drahých kovů, ale uvádějí pouze jejich ryzost, protože cena je dána poměrem nabídky a poptávky. Seriózním výstupem z gemologické laboratoře může být jen protokol o pravosti a kvalitě drahého kamene. Představa o úředním finančním oceňování a dokonce pro bankovní záruky je nesmyslným zbožným přáním. Platí to i pro dlouhá léta velmi pečlivě řízený trh se šperkovými diamanty. Kvalitu a renomé laboratoře v žádném případě nezajistí ministerské pověření, ale dlouhodobé výsledky. Není možné skrývat se za žádné razítko či účelově vytvořenou skupinku (asociaci) s jakýmkoli názvem, protože důvěra je dána osobami, které drahokam určují a jeho kvalitu ověřují. Přirazování ceny drahokamům, která by měla být závazná, je již dnes (a bude stále více) problematické. Dochází totiž k přehodnocování celého hodnotového systému. Zlatu i drahým kamenům hrozí, s výjimkou jednotlivých více méně sběratelských unikátů, že jejich úloha prestižního cenového měřítko v současném světě končí.

• **Ekologický dluh narůstá**

Ivan Turnovec

Počínaje 6. říjnem začíná svět žít na ekologický dluh. Období, po které Zemi vystačí obnovitelná spotřeba zdrojů, se rok od roku snižuje, uvedla agentura Reuters.

Nad ekologické poměry začalo lidstvo žít v 80. letech minulého století, od té doby se situace stále zhoršuje. Podle organizace se svět do ekologického dluhu poprvé dostal roku 1987 – hranici překročil 19. prosince. Z výpočtů organizace New Economics Foundation (NEF) vyplývá, že letos se svět do červených čísel ekologického dluhu dostal o tři dny dříve než loni. V minulém roce byl vyčíslen také třídní interval. Neustálé posouvání kritického data je důsledkem marnotratného chování řady zemí. Jeden příklad za všechny uvádí organizace NEF: Británie podle ní vyveze do Austrálie 20 tun minerálek, odtud jich pak doveze 21 tun, je to nesmyslné plýtvání.

Svou hranici obnovitelných zdrojů má každá země planety samozřejmě jinou. Roli hraje průmyslová vyspělost v kombinaci se spotřebou. Kdyby všichni na světě žili stejně jako současní Američané, reprezentovaly by všechny zemské zdroje jen 20 % spotřeby, dluh by byl 80 %. Přírodní zdroje by nestačily. K nárůstu ekologického dluhu dochází i v souvislosti s rozvojem takových zemí jako je např. Čína. Potvrzují to obchody plné čínského zboží. Dochází totiž k masivnímu rozšiřování čínské průmyslové výroby. Aby to bylo zajištěno energií, letos se tam každý pátý den postaví nová uhelná elektrárna.

• Lví hlava

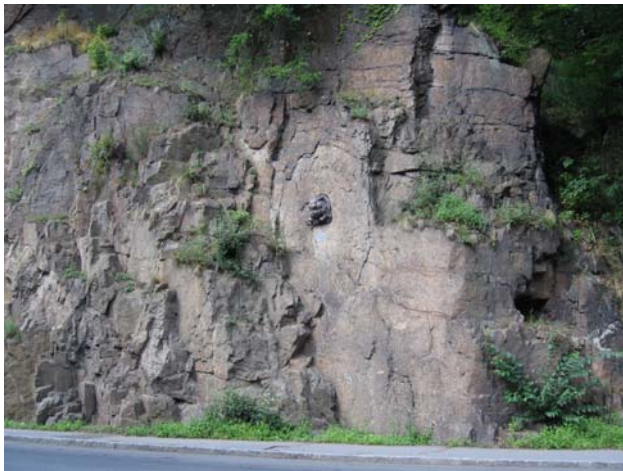
Anna Stradiotová

Nedaleko Vřídelní kolonády (asi 500 m) v Mariánskolázeňské ulici v Karlových Varech se nachází zajímavý výchoz žuly nazvaný Lví hlava.

Jde o kontakt krušnohorské a horské žuly (B. Vylita 1990). Pokud si skalní útvar dále prohlédneme, nalezneme na mnoha místech „díry“. Geologové na první pohled poznají, že to jsou dutiny po vypadlých živcích. Mají pravidelný tvar idiomorfne omezených krystalů typických pro živce. Jak ale mohly živce ze žuly vypadnout?

Odpověď na otázku jsem našla na malém žulovém výchozu nedaleko Hřebečné v Krušných horách. Na fotografii jsou zachyceny okrově hnědé útvary – jílové pseudomorfózy po živcích. Ty jsou postupně vymývány vodou a větrem, takže po nich zůstávají prázdné dutiny. Stín v horní části útvaru uprostřed obrázku nám ukazuje takovou dutinu.

Na Lví hlavě v Karlových Varech jsem zaznamenala ještě jednu zajímavost – turmalínové slunce.

Obr. 1 – Lví hlava.

Obr. 2 – dutiny v žule po vypadlých živcích, velikost 0,5–3,0 cm

Obr. 3 – Hřebečná – jílové pseudomorfózy po živcích

Obr. 4 – turmalín 3,0 x 5,5 cm
Všechna fota autorka.

Literatura

Vylita B. (1990): S geologem po Karlových Varech. ÚÚG, Praha, 176 s.

►►► Krátká odborná sdělení

• Problém trondhjemitů a zelených břidlic v Jílovském pásmu

Ferry Fediuk

Zřejmě ve většině případů oprávněně se za nešvar pokládá zvyk některých autorů publikovat jednu a tutéž věc dvakrát. Co ale v případech, kdy ani dvojitě publikování geologického zjištění nestačí k tomu, aby proniklo do obecného uznání jako jednoznačně doložená skutečnost? Pak asi bohužel nezbývá než ji zveřejnit potřetí.

Podobný osud potkává i subvulkanity plutonického vzhledu, které tvoří podstatnou složku ssv. poloviny neoproterozoického jílovského pásma. Prošly komplikovaným terminologickým vývojem, když se jim říkalo plagiaplity, plagiogranity, albitické žuly, epidiority a na přelomu tisíciletí trondhjemity, pod kterýmžto jménem figurují i v nejnovějších geologických mapách. Jestliže se však budeme řídit mezinárodní klasifikací IUGS z r. 1989 a 2002 (LeMaitre ed.), kterou uznává celý petrografický svět, zjistíme, že toto označení pro případ jílovského pásma nehraje. Trondhjemit jako leukokratní odrůda tonalitu by měl obsahovat jako podstatnou klasifikační složku plagioklas o bazicitě nad 05 (do An 50). To však případ naprosté většiny granitoidních subvulkanitů jílovského pásma rozhodně není. V nich byl nejen opticky, ale též v mnohonásobném opakování i mikrosondově jednoznačně doložen albit o průměrné bazicitě An 02 až 03, prakticky jako výhradní živce. Přítomnost podstatného množství takového živce ovšem jasně řadí tyto horniny na opačný konec klasifikačního diagramu QAP, tedy nikoliv do pole tonalitu, potažmo trondhjemitu, ale do pole alkalicko-živcového granitu. Chceme-li tento název blíže upřesnit, můžeme tak vzhledem k přítomnosti alkalického živce v podobě albitu a vzhledem k nízkému podílu mafických minerálů učinit prostřednictvím názvu albitický alaskit a chceme-li podtrhnout určité metamorfní ovlivnění této horniny, lze před podstatné jméno předsunout předponu *epi-*. Patrně některé dílčí, rozhodně však jen podružné facie sledovaného horninového souboru v jílovském pásmu mohou trondhjemitu či snad dokonce tonalitu ve smyslu klasifikace IUGS odpovídat, jako celku však mu takové označení nepatří.

Pro metamorfované bazické vulkanity severní části jílovského pásma se v nových geologických mapách objevuje označení zelené břidlice. Komise IUGS zatím stále ještě nedospěla, na rozdíl od vyvěřelin, k finálnímu závěru jak metamorfity klasifikovat. Nicméně termín zelená břidlice je všeobecně všude jednoznačně kodifikován. To, že jde vesměs o silně zbřidličnělé horniny zelené barvy (a tak také mnohé z metabazitů v jílovském pásmu vypadají), je sice příznačný, ale ne rozhodující klasifikační znak. Podstatná je totiž minerální asociace, která může mít podobu albit + epidot + chlorit + kalcit – pokud jde o systém otevřený pro CO₂ – nebo albit + epidot + chlorit +

aktinolit, jestliže je systém pro cirkulaci CO₂ uzavřen. Prostudujeme-li minerální asociace metabazitů severní části jílovského pásma se zevrubností, jak to bylo v posledním desetiletí realizováno, zjistíme, že žádnou z obou výše uvedených minerálních asociací v jílovském pásmu nenajdeme. Amfibol, který se v nich vyskytuje, má povahu aktinolitu jen podružně, vždy převládá hornblend (dříve známý pod označením obecný amfibol). A navíc plagioklas je často zřetelně bazičtější, než odpovídá albitu. Zdejší metabazity by tedy mohly být klasifikovány zčásti jako albit-epidotické amfibolity, zčásti jako amfibolity, případně jako amfibolické rohovce (± břidličnaté), ale jako zelené břidlice rozhodně ne. Ty se v jílovském pásmu, i když makroskopicky na ně často značně upomínají, prostě nevyskytují.

• Ilmenit z Golčova Jeníkova, 12 km jjv. od Čáslavi

Stanislav Kopecký a Petr Pauliš

Na podzim 2007 byla v rámci průběžného sledování vývoje stavu klasické lokality s výskytem rutilu (asi 1 km sz. od města pod hřbitovem, před a za železniční tratí Havlíčkův Brod–Kolín) provedena po polních pracích její revize.

Stav na lokalitě se průběžně mění, což souvisí jednak s poměrně rozsáhlými zemními pracemi provedenými v letech 1999–2000 při budování obchvatu Golčova Jeníkova, dále také s tím, že prováděné polní práce jsou na rozdíl od let minulých mnohem méně intenzivní (menší hloubka orby). V roce 2000 byly právě při budování komunikace nalezeny unikátní vzorky rutilů (největší o váze 2,128 kg).

I přes mnohem menší rozsah zemědělských prací byly v říjnu 2007 jednorázovým sběrem získány téměř 3 kg rutilů. Největším volným rutilem byla část nedokonalého krystalu o rozměrech 7 x 6 x 4 cm a hmotnosti 250 gramů. Dále byly nalezeny zlomky a části jednoduchých krystalů či jejich srůstů v podobě dvojčat až čtyřčat. Zajímavý je i nález čtyř rutilových krystalů a jejich částí zarostlých v matečném křemenu. Největší dosáhl rozměrů 2,5 x 2,5 x 2 cm. Rutily zarostlé v křemenu se opakovaně nacházejí na místech mezi hřbitovem a bývalým technickým objektem, těsně u železniční trati. Je pravděpodobné, že tyto nálezy signalizují blízký průběh pegmatitové žíly, tj. primárního naleziště rutilu. Spolu s rutilem bylo též nalezeno několik volných, až 5 cm velkých krystalů velmi světlého záhnědového křemene.

Při třídění získaného materiálu byl na několika vzorcích rutilu zjištěn černý, kovově lesklý minerál, který tvořil makroskopicky dobře rozlišitelný, až 2 mm silný lem. Místy byl na povrchu tvořen i velmi drobnými lesklými krystaly. Na základě rtg. difrakční analýzy a mikroanalýzy (EDX) bylo zjištěno, že jde o ilmenit.

Anatas z uranového ložiska Jelení vrch u Horních Hoštic v Rychlebských horách

Petr Pauliš a Stanislav Kopecký

Uranové ložisko Jelení vrch bylo objeveno v roce 1958 emanačním průzkumem na j. svahu stejnojmenného vrchu (702 m n.m.) asi 4 km z. od Horních Hoštic. V rámci průzkumných prací zde byly vyraženy 2 štoly (č. 2 a 4). V roce 1964 byl průzkum ukončen a ložisko bylo předáno k dotěžení těžební organizaci. O rok později bylo ložisko likvidováno. Po těchto pracích zde zbyly poměrně rozsáhlé haldy, na kterých byla nalezena řada uranových i „neaktivních“ minerálů. Jejich přehled uvádějí např. Kruťa (1973), Pauliš (2001) a Pauliš et al. (2007).

Na lokalitě byl v souvislosti s postupným rozebíráním a odvozem haldového materiálu ze štoly č. 2 průběžně sbírán mineralogicky zajímavý, většinou neaktivní materiál. V drobné, asi 3 cm mocné ametystové žilce s drúzovitých vývojem byla zjištěny velmi drobná, max. 0,3 mm velká, jasně modrá, skelně až diamantově lesklá zrnka a nedokonale vyvinuté krystalky. Ty zarůstají do jemně zrnitého bílého křemene, lemujícího ametystový střed žilky. Na základě rtg. difrakční analýzy a mikroanalýzy (EDX) bylo zjištěno, že se jedná o anatas.

Literatura

Kruťa, T. (1973): Slezské nerosty a jejich literatura. – Moravské muzeum, Brno.

Pauliš, P. (2001): Nejzajímavější mineralogická naleziště Moravy a Slezska. – Kuttna, Kutná Hora.

Pauliš, P. – Kopecký, S., – Černý, P. (2001): Uranové minerály České republiky a jejich naleziště. – Kuttna, Kutná Hora.

►►► Próza, poezie a humor

• Permoníci z Rolavy – Legenda o vzniku jména Sauersack – R. G.

Zdroj: krajanský časopis Neudeker Heimatbrief č. 47 (1954)

Přeložil: Petr Rojík

Před mnoha staletími, když ještě veliké jezero obklopovalo kopce, sedělo mnoho malých skřítků – permoníků – na kraji jezera a dívalo se zamyšleně daleko přes hladinu. Šumění větru připomínalo tiché tóny varhan a na nebi pluly tisíce péřových obláčků. Nevýslovně krásný obraz, vznešený ve své čistotě a nedotčenosti! Jezero samotné zářilo jako tekuté stříbro, vždyť na jeho břehu se třpytily rudní žíly jedna vedle druhé.

Permoníci museli hlídat nesmírné poklady rud cínu a stříbra, i když dosud žádná lidská noha nevstoupila na tento kousek země. Pilně tvořili rudu za rudou, jak jim to smysl jejich bytí přikazoval. V hlavách se jim převalovaly chmury, kam asi to bohatství, které se rozrůstalo každou hodinou, umístí.

Dohadovali se až dlouho do noci. Měsíční kotouč svítil na nebi a odrážel se v jezeře. Nadešlo jitro, měsíc se opět schoval za mraky, ale permoníci si stále ještě nevěděli rady.

Náhle je pojala hrůza. Dosud neznámý šramot je přinutil opatrně vzhlednout vzhůru. Ťap, ťap, ťap, ťap znělo tichem. Nahoře na kraji jezera uviděli bytost, jakou ještě nikdy nepoznali. Nesouc na zádech těžký vak, sténajícím hlasem pravila: „Ach, Bože, ten pytel je těžký, jak namáhavě a krušně se nosí!“

Muž se usadil blízko permoníků do trávy. „Cesta dlouhá a pytel tak krušný,“ slyšeli ho brumlat, „kdybych tak našel nejkratší cestu z téhle divočiny.“ Přehlížel velkou jezerní plochu. Ta se táhla dodaleka a dávala mu jistotu, že bude muset se svým těžkým břemenem putovat ještě mnoho svítání a soumraků, než dosáhne stanoveného cíle. „Při putování jsem spatřil velké vody,“ povídal si, „ale tady je navíc samý kopec, budou tu jistě čekat i různá nebezpečí. Kdyby se tak daly do kopců provrtat velké díry, voda by otekla a já bych mohl jít přímo jezerem.“ Po marném uvažování se rozhlédl ještě jednou kolem sebe, odložil břímě, položil na ně zmoženou hlavu a usnul.

Permoníci seděli docela tiše a naslouchali jeho samomluvě. Neušla jim ani hláska, co si povídal. Když viděli, že už spí, začali se mezi sebou čile radit. Sice tiše, aby ho neprobudili, ale přesto pilně klepali do svahů kopců. Poskakovalo to tam a cupkalo jako v mraveništi. Každý si opatřil malou svítilnu. První permoník třikrát poklepal svým kladívkem na rudní stěnu. Ta zazvonila stříbřitým zvukem a ostatní okamžitě poznali, že s nimi chce mluvit.

„Moji milí permoníci“, promluvil, „nikdo nevíme, kde najít místo pro naše nashromážděné rudy. Vyvrtejme do kopců díry, ať klesne hladina jezera, a proražme cestu jezerním dnem.“

Sotva to dořekl, začalo se to v podzemí hemžit pilnýma rukama a už po jednom dni a noci klesala hladina víc a více. Ze dna jezera se začaly vynořovat malé ostrůvky, až nakonec jezero zmizelo. A kde se dřív svažovalo jezerní dno, tam se to nyní třpytilo a lesklo netušenou nádherou.

Poutník, který odpočíval na břehu jezera, se probudil z hlubokého spánku. Rozhlédl se dokola a znovu a znovu si nevěřičně protíral oči. Voda byla pryč a pod ním stříbřitě svítil svah.

Permoníci muže tajně pozorovali. Jeho oči vyzařovaly dobrotu duše. To jim dodalo odvahy, aby o sobě dali vědět, a vypravovali mu o svých starostech. Protože byl dobrý, doufali, že u nich zůstane a bude jim radit. Chtěli pro něho pracovat, ale on hleděl přes nehostinný kraj a toužil dojít tam, kde bydlí a pracují lidé.

Po svém návratu muž často a rád vyprávěl, co viděl při svém putování, o kousku země, kde bývalo veliké jezero, o kousku kraje, kde zakoušel, jak těžce a krušně se nosí břemeno. Stále dokola musel vyprávět svůj zážitek s permoníky. Ta zpráva se šířila mezi lidem, rodiče ji vyprávěli dětem a ti zase svým dětem. Tak uplynulo mnoho let. Až jednou napadlo jednoho z potomků

onoho muže, že půjde navštívit ty rudné hory. Putoval mnoho měsíců, když jednoho dne našel kus vysušené jezerní krajiny. Tam, kde dřív bývalo jezerní dno, zakořenil vysoký les, hustý, neschůdný a temný. V jeho nitru ležela široká rašeliniště, ale také tam svítily jiskřivé rudy. Mladý muž si postavil srub a pátral po bohatých rudách. Postupně za ním přicházelo stále více lidí jeho rodu, aby se tam usídlili spolu s ním. Všem bylo dáno prožít časy dobré i zlé. Veliké bohatství, ve které všichni doufali, však dodnes nenalezli.

Když totiž jezero zaniklo, odešli i permoníci. Poklady potopili do měkkého dna, kde je nakonec pohřbily močály. Lidé, kteří se tam zabydleli, zůstali chudí ve své odloučenosti. První člověk, kterého permoníci spatřili, neporozuměl jejich volání, a tak rudy dosud leží hluboko ukryté pod bažinami.

A z velkého jezera zůstaly jen močály, rašeliniště, malá jezírka zvaná Jeřábí a jméno Krušný vak – německy Sauersack – česky Rolava.

• Povídky z cest

Rudolf J. Prokop

V době svého služebního pobytu v Indii v roce 1977, jsem přednášel mj. v „Center of Advanced Geology Panjab University“ v Chandigarhu. Město je významným střediskem sikhské oblasti a tak většina studentů chodila na přednášky v tradičních sikhských krojích a většinou i s tradičními noži nebo meči, zavěšenými na tkaném pásu přes rameno.

Pozoruhodně tvarované nože se mi tak zalíbily, že jsem po tomto suvenýru velice zatoužil. Naštěstí na nedalekém tržišti byl i krámk sikhského mečíře, údajně jednoho z nejlepších v kraji.

Důstojný stařec vyslechl mou žádost a začal se přehrabovat ve vystavených nožích a dlouhých zahnutých mečích nakupených na plachtě pod velkým košatým banyánem. Náhle se na mně ostře zadíval, neuctině kopl do hromady zboží a zavrčel: „Počkejte, tohle je tak pro turisty!“. Pak vytáhl z plátěného obalu krásně vypracovaný nůž v dřevěné intarzované pochvě. Předvedl silným magnetem, že čepel je z kvalitní ocele a ne z obyčejného železa a podal mi svůj výrobek se slovy „Tehle je pro Vás, tím můžete zabít koho chcete“.

Ohromen, že to, co jsem považoval v zrcadle za elegantní mužný zjev, stařík odhadl na banditu s nedostatkem výdělečných prostředků, jsem začal bledně koktat. Že jaksí nechci nikoho zabíjet a proč bych měl jako nějak vůbec....

Mečíř chvíli poslouchal moje rozpačité plácání, až ho nakonec uťal rázným: „Když nepotřebujete nikoho zabít, tak na co to tedy kupujete?“

Myslím, že to byla jen ukázka starcova smyslu pro humor určeného pro všetečné cizince. Alespoň mu pobaveně svítily oči, když jsem ho přesvědčoval, že mám rád chladné zbraně a po tomto pozoruhodném noži toužím opravdu jen jako po upomínce na rázovité a vlídné obyvatele této části Indie.

Nakonec mi nuž věnoval za jednu rupii, což je symbolický poplatek pro štěstí. Ale když jsme se loučili, neodpustil si poznamenat: „Suvenýr je dobrá věc, ale noste ho vždy u sebe. Člověk nikdy neví!“

►►► Biografický slovník Pracovníků v geologii a příbuzných oborech (pokračování) Pavel Vlašímský

► **BACKLUND, Helge D.**, Prof. Dr., švédský geolog, 1878–1958.

Působil nejprve na univerzitě v Turku (Abo) ve Finsku, v té době součásti Ruska. Studoval petrografii metamorfik a bazaltů v arktické části Sibiře, zejména na poloostrově Tajmyr. Po osamostatnění Finska 1919–1924 profesor v Turku. Od 1924 profesor geologie a mineralogie na univerzitě ve švédské Uppsale. Zabýval se základními otázkami stavby prekambriického štítu Fennoskandie, geologií v Grónsku, petrologickými problémy, např. granitizací, eklogity. Představitel nemagmatické (transformistické) koncepce vzniku granitových batolitů (1936 násl.). Genezi granitů typu rapakivi vysvětloval granitizací pískovců jotnienu, za přínosu alkalií a Al; z mobilizovaných složek měly vzniknout kyselé efuze. Tímto způsobem se B. snažil řešit obtížnou otázku prostoru. Porovnával magmatismus v oblasti štítů a mladých pásemných pohoří (znal argentinské Andy). Od Geologische Vereinigungen obdržel Medaili G. Steinmanna.

Backlund, H. G. (1918): Petrogenetische Studien an Taimyrgesteinen. – Geol. Fören. Stockholm Förh., 40, 101–203.

– (1923): Der Magmatische Anteil der Cordillera von Süd-Mendoza. – Acta Acad. Aboensis, Math. Phys., 2, 1–298.

– (1928): On the stability of the earths crust in Central-Fennoscandia. – Fennia, 50, 25, 1–32.

– (1936): Der „Magmaaufstieg“ in Faltengebirgen. – Compt. Rend. Soc. géol. Finl., 9, 293–347.

– (1936): Zur genetischen Deutung der Eklogite. – Geol. Rdsch., 27, 47–61.

– (1938): The problems of the rapakivi granites. – J. Geol. (Chicago), 46, 339–396.

► **BABŮREK, Jiří**, RNDr. CSc., čs. nerudní ložiskový geolog a technolog, 29. 6. 1934 Rudlice s. od Znojma, ČSR – 15. 1. 1991 Karlovy Vary, ČSR.

Pracoval zpočátku jako technik u Jáchymovských dolů, poté na těžbě kaolinu v Karlových Varech-Sedlci. Od 60. let působil ve vedoucích funkcích ve Výzkumném ústavu keramickém v Karlových Varech. Studoval dálkově Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy v Praze; absolvoval 1971 u Jiřího Konty. Zabýval se jílovou mineralogií, ložisky kaolinů, jílu a bentonitů (především v západočeské oblasti), sklářskými písky, a úpravnictvím těchto surovin. Vypracoval magnetickou separaci kaolinů, při které byl odstraněn znečišťující podíl nerostů Ti a dosaženo zvýšené bělosti. To umožnilo na čs.

ložiskách kaolinu zvětšení objemu zásob suroviny vhodných pro těžbu. Pracoval jako expert OSN v Gambii, Nigeru a bývalé Jugoslávii. Jeho syn RNDr. Jiří B. jr. (1963) pracuje jako geolog v ČGS v Praze.

Babůrek, J. – Konta, J. – Svoboda, D. (1959): Petrografické studium karlovarského kaolinu od Otovic. – Acta Univ. Carol. Geol., 1959, 1–2, 171–195.

Babůrek, J. (1964): Studium barvicích příměsí v kaolinu z Podlesí (okr. Karlovy Vary). – Silikáty, 8, 4, 321–331.

– (1970): Geochemische Veränderungen im Kaolinprofil in der Umgebung von Karlovy Vary (Karlsbad). – Sprechsaal f. Keram. (Coburg), 103, 23, 1029–1044.

Babůrek, J. – Štěpánek, Z. (1981): Magnetické vlastnosti karlovarských a plzeňských kaolinů. – Geol. Průzk., 23, 8–9, 234–236.

► **BACKLUND, Helge G.**, švédský geolog, 3. 9. 1878 Dorpat, livonská gubernie, Rusko (nyní Tartu, Estonsko) – 29. 1. 1958 Uppsala, Švédsko.

Vystudoval v Rusku, 1902 univerzitu v Sankt Peterburgu; od 1908 kurátor Geologického muzea AV tamtéž. Od 1909 studoval geologii a petrografii arktické části Ruska (poloostrov Tajmyr, Polární Ural), 1911–1913 v Argentině a Bolívii magmatismus a ložiska rud Sn. Po osamostatnění Finska od 1918 profesor na univerzitě v Turku (Abo), 1924–1943 profesor geologie a mineralogie na univerzitě ve švédské Uppsale. Zabýval se základními otázkami stavby prekambria Fennoskandie, geologií v Grónsku, granitizací, eklogity. Představitel nemagmatické (transformistické) koncepce vzniku granitických batolitů (1936násl.). Genezi granitů typu rapakivi vysvětloval granitizací pískovců jotnienu, za přínosu alkalií a Al; z mobilizovaných složek měly vzniknout kyselá efuze. Tímto způsobem se B. snažil řešit obtížnou otázku prostoru u granitických těles. Od Geologische Vereinigungen obdržel Medaili G. Steinmanna.

Backlund, H. G. (1918): Petrogenetische Studien an Taimyrgesteinen. – Geol. Fören. Stockholm Förh., 40, 101–203.

– (1923): Der Magmatische Anteil der Cordillera von Süd-Mendoza. – Acta Acad. Aboensis, Math.-Phys., 2, 1–298.

– (1928): On the stability of the earths crust on Central-Fennoscandia. – Fennia, 50, 25, 1–32.

– (1936): Der "Magmaaufstieg" in Faltegebirgen. – Compt. Rend. Soc. géol. Finl., 9, 293–347.

– (1936): Zur genetischen Deutung der Eklogite. – Geol. Rdsch., 27, 47–61.

– (1938): The problems of the rapakivi granites. – J. Geol. (Chicago), 46, 339–396.

► **BAČKORA, Štěpán**, český pedagog, spisovatel, 2. 7. nebo 13. 7. 1813 Malín, Kutnohorsko, Čechy, habsburská monarchie – 17. 12. 1887 Praha, habsburská monarchie.

Od 1836 učil na školách v Praze. Aktivně se podílel na činnosti českých učitelských spolků, psal české učebnice pro obecné školy a beletrii pro děti a mládež. 1863 vydal učebnici Praktické učení zeměpisné Čech (2. vyd. 1878), kde kapitola X – Zeměznalecký přehled okolí pražského obsahuje základní přehled regionální geologie středních Čech a jako přílohu mapové schema a profil s vyznačením proterozoika, spodního a svrchního paleozoika středních a západních Čech. Pravděpodobně jde o první českou učebnici pro obecné nebo střední školy obsahující kapitolu o geologii.

► **von BAER, Carl Ernst** (též Karl' Maksimovič), Edler von Huthorn, Prof. Dr., ruský vědec baltskoněmeckého původu, 28. nebo 29. 2. 1792 statek Piep, kraj Jerven, estonská gubernie, Rusko (nyní Estonsko) – 28. 11. 1876 Dorpat/Jurjev, livonská gubernie, Rusko (nyní Tartu, Estonsko).

Studoval 1810–1814 na univerzitě v Dorpatu fyziku, botaniku a medicínu, ve studiu pokračoval mj. ve Würzburgu, kde Ignác Döllinger zaměřil jeho zájem na srovnávací anatomii a embryologii. 1819 mimořádný, 1822 řádný profesor přírodních věd na univerzitě v Königsbergu ve Východním Prusku (nyní Kaliningrad, Rusko). 1828 odešel do Ruska do Sankt Peterburgu, kde působil v AV jako řádný člen pro zoologii. 1841–1852 tamtéž na Medicínsko-chirurgické akademii profesor srovnávací anatomie a fyziologie. Napsal 193 prací z medicíny, antropologie, přírodních věd, geografie, historie, filozofie. 1827 publikoval objev savčího a lidského vajíčka. 1828–1837 popsal pozorování růstu organismu z vajíčka. Byl ovlivněn teorií zárodečných listů svého přítele Christiana Pandra. Podnikl průkopnický geografický výzkum severního Ruska a Finska; napsal drobné práce z fyzické geografie a fluvialní geomorfologie. Jako evoluční biolog přijal Darwinovu evoluční teorii v méně vyhraněné podobě. Připouštěl náhlé změny skokem na úrovni druhů i vyšších taxonů (saltacionismus), neboť ve fosilním materiálu chybějí přechodné články. B. je uznáván za zakladatele vědecké embryologie, jeho dílo mělo velký vliv na formování evoluční nauky.

► **BAGDASARJAN, Gevork Petrosovič**, sovětský-arménský geolog, 10. 5. 1908 Jerevan, j. Rusko (nyní Arménie) – ?. 1. 1998.

Studoval 1927–31 na Chemické fakultě univerzity v Jerevanu, poté pracoval v Zakavkazské geologické správě, od 1938 v Institutu geologických nauk AV Arménské SSR v Jerevanu. Studoval magmatické horniny Arménie, mj. nefelinické syenity jako surovinu hliníku (Težsarský alkalický komplex). Jako vedoucí petrografického oddělení v institutu vybudoval laboratoř vybavenou pro datování metodou K/Ar a Rb/Sr, která byla jednou z nejlépe pracujících geochronologických laboratoří v bývalém SSSR. Datoval magmatické a metamorfované horniny kavkazské oblasti, spolupracoval na výzkumu v řadě zahraničních zemí, mj. v 60.–70. letech spolu s týmem ÚGG ČSAV v Praze a GÚ SAV v Bratislavě na výzkumu v krystaliniku a v kenozoických vulkanitech na území ČSSR. Spolu s Dionýsem Vassem a Štefanem

Bajaníkem studoval geochronologii neogenních vulkanitů Tuniska. 1985–1988 se podílel na projektu IUGS Globální geochronologická škála.

Bagdasarjan, G. P. (1956): Petrografija ščeločnych effuzivnych porod ArmSSR. – Izv. Akad. Nauk SSSR, Ser. geol., 1956, 2.

Konečný, V. – Bagdasarjan, G. P. – Vass, D. (1969): Evolution of neogene volcanism on central Slovakia and its confrontation with absolute ages. – Acta geol. Acad. Sci. hungar., 13, 1–4, 245–258.

Vass, D. – Bagdasarjan, G. P. – Bajaník, Š. (1974): Contribution to the Neogene radiometric time-scale from northern Africa. – Geol. Mag., 111, 149–155.

► **BAGNOLD, Ralph Alger**, britský důstojník, sedimentolog a fyzik, 3. 4. 1896 Devonport, Devonshire, jz. Anglie, Velká Británie – 28. 5. 1990.

Vystudoval Royal Military Academy ve Wolwichi, po první světové válce inženýrské vědy na univerzitě v Cambridge. 1915–1935 a 1939–1944 sloužil v britské armádě, dosáhl hodnosti brigadier. 1929–38 vedl několik výzkumných expedic do pouští, nejčastěji do Libyjské pouště v Egyptě. Za 2. světové války založil a velel Long Range Desert Group, která britským bojovým jednotkám v severní Africe poskytovala mapovací, zpravodajské a pozorovací služby. Po odchodu z armády 1944 krátce ředitel výzkumu firmy Shell, poté soukromý konzultant.

V pouštích prováděl topografické mapování, studoval tvary reliéfu, duny, barchany, transport sedimentárních částic větrem a vodou. Roku 1941 popsal mechanismus ukládání eolických písků. Po roce 1945 usiloval o překonání dosavadního empirického pojetí výzkumu pohybu klastických částic v proudící kapalině. Předložil teorii sedimentace v proudu kapalin (1956násl.), napsal práce o turbiditních proudech, morfologii a sedimentologii příbřežní zóny, meandrujících řekách. B. práce měly význam rovněž pro technické vědy, předjímaly pozdější pokroky ve fluidní mechanice. Člen Royal Society of London. Obdržel Řád britského impéria, 1970 Penrose Medal, nejvyšší ocenění udílené Geological Society of America.

Bagnold, R. A. (1935): *Libyan Sands: Travel on a Dead World*. London, 288 s.

– (1941): *The Physics of Blown Sand and Desert Dunes*. London, 265 s.

– (1956): *Flow of Cohesionless Grains on Fluids*. – Roy. Soc. philos. Trans., 249, 235–297.

Bagnold, R. A. – Inman, D. L. (1963): *Beach and nearshore processes*. In: Hill, M. N. (ed.): *The Sea*, 3. London, 507–554.

Bagnold, R. A. (1968): *Deposition in the process of hydraulic transport*. – *Sedimentology*, 10, 45–56.

– (1990): *Sand, Wind and War: Memories of Desert Explorer*. Tucson, 202 s.

► **BACH, Karl Philipp Heinrich**, německý-württemberský topograf a geolog, 30. 1. 1812 Grossingersheim s. od Stuttgartu, Württemberské království, Německo – 15. 12. 1870 Stuttgart, Württemberské království, Německo.

Nemanželský syn westfálského krále Jéroma Bonaparta a württemberské kněžny Ernestine zu Löwenstein-Wertheim-Freudenberg, nelegitimní synovec francouzského císaře Napoleona I. V mládí důstojník ve württemberských službách, od 1837 topograf v Královském statisticko-topografickém úřadu ve Stuttgartu. Podílel se mj. 1855 na vypracování Geografische Übersichtskarte von Deutschland (na 9 listech). Zajímal se o geologii, 1843 uveřejnil geognostickou mapu Württemberska, Bádenska a Hohenzollernu 1 : 700 000, 1853 metodický spis o geologické kartografii Theorie der Bergzeichnung in Verbindung mit der Geognosie. Od 1856 člen Komise pro geognostické mapy Württemberska (spolu s O. Fraasem, C. Deffnerem aj.). Spoluautor 15 listů geologické mapy 1 : 50 000, mj. Besigheim, Stuttgart, Tübingen, Calw (vydány 1863-1868).

► **BACHMAYER, Friedrich**, Prof. Dr., rakouský paleontolog a muzeolog, 1913 – 25. 7. 1989 Vídeň, Rakousko.

Působil v geologicko-paleontologické oddělení Přírodovědeckého muzea (Naturhistorisches Museum) ve Vídni; 1972–1979 ředitel muzea. Badatelsky pracoval v alpsko-karpatském flyšovém pásmu a ve vídeňské pánvi na území Rakouska. Dále zpracovával materiál z Francie, SRN, ČSR, Řecka (mj. z nových vykopávek v terciéru u Pikermi), Maďarska, Bulharska aj. Zabýval se různými fosilními skupinami, mj. korýši, hmyzem, ostnokožci a obratlovci. V 50. letech zpracoval (zčásti spolu s Erichem Flügelem) materiál ze svrchní jury u Štramberka na Moravě, uložený ve vídeňském muzeu; v 6 publikacích popsal korýše a jejich parazity, stonožky, láčkovce ze skupiny Hydrozoa a Chaetetida. Porovnával nálezy ze Štramberka a ze svrchní jury z bradla u Ernstbrunn s. od Vídně. Uveřejnil okolo 150 prací. Popularizátor vědy, muzeum řídil s ohledem na širokou návštěvnickou veřejnost. Člen Rakouské AV. Obdržel titul Wirkliche Hofrat.

Bachmayer, F. (1953): Die Dekapodenfauna aus dem tortonischen Leithakalk von Deutsch-Altenburg (Niederösterreich). – Mitt. Geol. Gesell. Wien, 44, 237–262.

– (1954): Palaeopalinurus glaessneri n. g., n. sp. aus dem Oberjura-Kalk von Stramberg in Mähren. – Neu. Jb. Geol. Paläont., Abh., 99, 147–152.

– (1955): Die fossilen Asseln aus den Oberjuraschichten von Ernstbrunn in Niederösterreich und von Stramberg in Mähren. – Sitz.-Ber. Oesterr. Akad. Wiss., Math.-naturw. Kl., Abt. 1, 164, 4–5, 255–273.

Bachmayer, F. – Flügel, E. (1961): Die Hydrozoen aus dem Oberjura von Ernstbrunn (Niederösterreich) und Stramberg (CSR). – Palaeontographica (Stuttgart), Abt. A, 116, 5–6, 122–143.

Bachmayer, F. – Szyndlar, Z. (1985): Ophidians (Reptilia: Serpentes) from the Kohfidisch Fissures of Burgenland, Austria. – Ann. Naturhist. Mus. Wien, 87A, 79–100.

► **BACHOFEN von ECHT, Adolf Karl Clemens Franz**, PhDr., česko-rakouský podnikatel a paleontolog, 17. 1. 1864 Líbeznice s. od Prahy, Čechy, habsburská monarchie – 28. 8. 1947 Vídeň, Rakousko. Pocházel z rodu podnikatelů v potravinářském průmyslu. Jeho otec Karl Adolf Ludwig B. (1830–1922) řídil cukrovar v Líbeznicích a vyženil pivovar v Nusssdorfu u Vídně, byl ornitologem, prezidentem vídeňské Ornithologische Gesellschaft a dopisujícím členem American Ornithologists Union. Po otci se ujal řízení pivovaru v Nusssdorfu, později byl předsedou správní rady firmy Liberecko-Vratislavické a Jablonecké pivovary a. s. se sídlem ve Vratislavicích (nyní Liberec). Tuto funkci zastával do 1945. Od mládí měl zálibu v paleontologii. Ve vysokém věku vystudoval na univerzitě ve Vídni u Othenia Abela, v r. 1925 získal doktorát za práci Paläobiologischen Studien aus Mixnitz, o nálezích v jeskyni Drachenhöhle u Mixnitz ve Štýrsku (jeskynní medvěd, svišť aj.); práce zůstala v rukopise. Později se zabýval fosilním hmyzem, např. z eocénu z Geiseltalu nedaleko Halle v Německu, a organickými zbytky uzavřenými v jantaru, o kterých napsal knihu Der Bernstein und seine Einschlüsse (Wien 1949). Udržoval kontakty s českými vědci, Josefu Augustovi a Maurici Remešovi poskytl originální fotografie nálezů v jantaru pro učebnici Úvod do všeobecné paleontologie (1936).

► **BAIER, Johann Jacob**, Prof. Dr. med., německý-bavorský lékař a geolog, 14. 6. 1677 Jena, vévodství Sasko-Výmarsko, Německo – 14. 7. 1735 Norimberk (Nürnberg) nebo Altdorf, Říšské město Norimberk, Bavorsko, Německo.

Syn luteránského teologa Johanna Wilhelma B., profesora teologie v Jeně. Studoval 1693–1700 medicínu na univerzitě v Jeně a v Halle. Ve své době významný lékař, od 1704 profesor lékařství na univerzitě (akademii) v Altdorfu, vysoké škole nedalekého Říšského města Norimberka. Mnoho času a peněz věnoval budování soukromého muzea, sbírky lékařských kuriozit, lastur, nerostů, fosilií, mincí. 1708 uveřejnil práci o horninách, nerostech a fosiliích z okolí Norimberka *Oryctographia norica sive rerum fossilium et ad minerale regnum etc.* (Norimbergae, 102 s.), zakladatelské dílo o geologii a paleontologii oblasti Frank. Fosilie považoval za hříčky přírody („Naturspiel“). 1730 uveřejnil katalog své sbírky *Sciagraphia Musei etc.* (Norimbergae, 64 s.). 1731 prezident Akademie Leopoldina.

► **BAILEY, Edgar Herbert**, Dr., americký geolog, 1914–1983.

Pracoval v U. S. Geological Survey v pobočce v Menlo Park ve státě California. V oblasti Coast Range studoval formaci Franciscan (ofiolity, modré břidlice, sedimenty svrchní jury), kterou popsal jako mezozoickou oceánskou kůru. Systematicky se zabýval ložisky rud Hg v západní části

USA. V 70. letech působil jako expert v Turecku. Na jeho počest byl 1990 pojmenován nový nerost edgarbaileyit, první silikát rtuti.

Bailey, E. H. (1946): Quicksilver deposits of the western Mayacmas district, Sonoma County, California. – Calif. J. Mines Geol., 42, 199-230.

Bailey, E. H. - Everhart, D. L. (1964): Geology and quicksilver deposits of the New Almaden district, Santa Clara County, California. – U. S. Geol. Surv. profess. Pap., 360, 206 s.

Bailey, E. H. – Irwin, W. P. – Jones, D. L. (1964): Franciscan and related rocks, and their significance on the geology of western California. – Bulletin (Dep. natur. Resour. Calif.), 183, 177 s.

Bailey, E. H. – Blake, M. C. – Jones, D. L. (1970): On land Mesozoic oceanic crust on California Coast Range. – U. S. Geol. Surv. profess. Pap., 700C, 70–81.

Yildiz, M. – Bailey, E. H. (1978): Mercury deposits on Turkey. – U. S. Geol. Surv. Bull., 1456, 85 s.

► **BAILEY, Roy Alden**, Dr., americký geolog a vulkanolog, 1929 – 13. 7. 2003 Santa Cruz, California, USA.

Studoval geologii na Brown University (1951 B.A.) a Cornell University (1953 M.Sc.), pokračoval 1969–1971 na John Hopkins University v Baltimore (1978 Ph.D.). Pracoval v U. S. Geological Survey (USGS) v Restonu, Virginia. Prováděl geologické mapování v oblastech kenozoického vulkanismus, nejprve ve Velles Caldera v Jemez Mountains ve státě New Mexiko, od 1972 v Long Valley v pohoří Sierra Nevada ve státě California. Napsal studie o vývoji kalderových magmatických systémů a chemické zonalitě magmatických krbů. Po erupci sopky Mount Saint Helens ve státě Washington v květnu 1980 vedl 1980-1983 USGS Volcano Hazard Program. 1984-1995 působil na pracovišti USGS v Menlo Park, stát California, zabýval se mj. vztahem magmatismu a seismicity.

► **BAILEY, Sturges William**, Prof. Dr., americký mineralog, 11. 2. 1919 Waupaca, Wisconsin, USA – 30. 11. 1994 Madison, Wisconsin, USA.

Studoval na University of Wisconsin v Madisonu nejprve geologii (1941 B.A.), po návratu z vojenské služby za války mineralogii (1948 M.A.). Při studijním pobytu na univerzitě v Cambridge u W. L. Bragga a W. H. Taylora se zdokonalil v rentgenové difrakci. 1955 získal PhD za rentgenstrukturní výzkum mikroklínu. Na University of Wisconsin v Madisonu od 1961 řádný profesor v departmentu geologie a geofyziky, od 1976 R. D. Irving Distinguished Professor. 1989 odešel do důchodu.

Zabýval se zpočátku živci, poté krystalovou strukturou fylosilikátů. Studoval jílové minerály z Fe-rud oblasti Lake Superior, 1957 odvodil 12 standardních polytypů serpentinu, v 60. letech polytypii chloritů, 1970 předložil přepracovaný systém polytypů slíd, 1974 návrh symboliky polytypů. Později studoval strukturní uspořádanost u fylosilikátů. 1983 se jeho tým zabýval krystalovou strukturou cronstedtitu na vzorku z Březových Hor. Autor více

než 100 prací, editor sborníků *Micas* a *Hydrous Phyllosilicates* v edici *Reviews in Mineralogy* (13, 1984 a 19, 1988). 1971–1972 prezident *Clay Mineral Society*, 1973-74 *Mineralogical Society of America* (MSA), 1975–1978 *Association Internationale pour l' Etude des Argiles*. Od MSA obdržel *W. A. Roebling Medal*.

Bailey, S. W. – Taylor, W. H. (1955): The structure of a triclinic potassium feldspar. – *Acta Crystallogr.*, 1955, 8, 621–632.

Bailey, S. R. (1975): Cation ordering and pseudosymmetry in layer silicates. – *Amer. Mineralogist*, 60, 175–187.

– (1980): Structure of layer silicates. In: *Crystal structure of clay minerals and their identification*, *Monogr. Mineral. Soc.* (London), 5, 1–124.

– (1988): Chlorites: structures and crystal chemistry. In: Bailey, S. R. (ed.): *Hydrous Phyllosilicates*, *Rev. Mineral.*, 19, 347–403.

► **BAIN, Andrew Geddes**, jihoafrický geolog-amatér skotského původu, 1797–1864.

Vystěhoval se 1820 z Velké Británie do britské jižní Afriky (v té době Cape Colony). Živil se jako obchodník, poté při vyměřování železnic. Ze zájmu o geologii prostudoval knihu Charlese Lyella *Principles of Geology* (1830). Při práci hledal fosilie, od 1838 sbíral pozůstatky obratlovců v mocné sérii břidlic a pískovců, kterou podle domorodého jména krajiny nazval Karroo (svrchní karbon–jura). Objevil později proslulé naleziště fosilních plazů u Fort Beraufort nedaleko East Londonu (perm–trias). Jeho nálezy zpracovávali v Britském muzeu v Londýně Richard Owen a H. G. Seeley, popsali z nich nové druhy primitivních plazů, které se odlišovaly od v té době známých forem (např. *Dicynodon*). 1852 B. vypracoval první geologickou mapu jižní Afriky, kterou později londýnská *Geological Society* vydala tiskem. B. byl průkopníkem geologického a paleontologického výzkumu území dnešní Jihoafrické republiky. Na jeho výzkum primitivních obratlovců ve formaci Karroo navázal koncem 19. století Robert Broom, podobnou faunu v té době našel v s. Rusku V. Amalickij.

► **BAJANÍK, Štefan**, RNDr. CSc., čs.-slovenský geolog a petrograf, 16. 8. 1933 Dolná Krupá sz. od Trnavy, ČSR (nyní Slovensko) – 7. 7. 1986.

Vystudoval 1953-1958 Fakultu geologicko-geografických věd Univerzity Komenského v Bratislavě. Celoživotně působil v GÚDŠ v Bratislavě, od 1974 jako vedoucí oddělení paleozoika, od 1981 oddělení předmezozoických útvarů. Pracoval ve Spišsko-gemerském rudohoří, vedl geologické mapování 1 : 50 000 Slovenského rudohoří (mapa vyšla 1984), redigoval *Vysvětlivky ku Geologickej mape Slovenského rudohoria – východná časť* (Bratislava 1983). Jako petrograf se zabýval bazickými vulkanity, metavulkanity a doprovodnými metasedimenty v krystaliniku a devonu středního Slovenska. 1967–1973 člen čs. geologické skupiny v Tunisku, kde se podílel na vypracování 3 listů geologických map 1 : 50 000 (s J. Salajem, A. Bielym, P.

Batíkem aj.). Spolu s G. P. Bagdasarjanem a D. Vassem napsali práce o geochronologii neogenních vulkanitů s. Tuniska. Uveřejnil 63 prací.

Bajaník, Š. (1968): Tektonická analýza rakoveckej série. – Sbor. geol. Vied, Záp. Karpaty, 9, 49–70.

– (1971): Volcanisme en Tunisie. - Ann. Mines Géol. (Tunis), 25, 1–63.

Ilavský, J. – Bajaník, Š. (1981): Petrogenéza bázických vulkanických hornín gelnickej skupiny v okolí Smolníka (Spišsko-gemerské rudohorie). – Záp. Karpaty, Sér. Mineral. Petrogr. Geochem Ložisk., 9, 83–110.

► **BAJER, Miroslav**, Prof. RNDr., DrSc., čs. báňský odborník, 24. 7. 1924 Příbor, sv. Morava, ČSR – 30. 5. 1979 Ostrava, ČSSR.

Vystudoval Přírodovědeckou fakultu univerzity v Brně (1952 RNDr.). 1950–1952 asistent na katedře fyziky techniky v Brně. 1952 přešel na katedru fyziky VŠB v Ostravě, kde se později stal profesorem. 1973–1979 vedoucí katedry, 1973–1974 a 1975–1976 děkan Hornicko-geologické fakulty. 1976–1979 prorektor VŠB. 1967 DrSc.

Zabýval se důlním větráním, výbušnými důlními plyny, v 70. letech také matematickým modelováním termodynamických procesů při větrání hlubinných dolů. Zpracoval expertízy o stavu větrání, plynových a mikroklimatických podmínkách některých dolů v Ostravsko-karvinském revíru a o větrání hlubokých hnědouhelných lomů v podkrušnohorských pánvích. Zkonstruoval analyzátor výbušných plynových směsí (čs. patent).

Bajer, M. (1963): Intertizace ovzduší v uhelných dolech s výskytem metanu. Praha.

– (1975): Termodynamika důlního větrání. Praha.

► **BAKALOV, Petr** (též Petar Nikolov), Prof. Dr., bulharský geolog, 21. 4. 1879 Kotel s. od Slivenu, v. Bulharsko – 14. 12. 1964.

Vystudoval přírodní vědy na univerzitě v Sofii, geologii a paleontologii na univerzitě v německém Freiburgu i. Br. Působil na univerzitě v Sofii v muzeu jako paleontolog, na katedře geologie a paleontologie prošel všemi stupni od asistenta po profesora. 60 let prováděl na bulharském území stratigrafický a paleontologický výzkum, zejména v terciéru. 1914 popsal z Bulharska dinotherium, 1933–1934 hiparionovou faunu. V únoru 1925 spolu s Georgi Bončevem a Stefanem Bončevem inicioval založení Bulharské geologické společnosti (Balgarsko geologičesko družestvo). Patřil k průkopníkům bulharské geologie.

► **BAKEŠ, Jaroslav**, Doc. MUDr., čs. lékař, cestovatel a sběratel, 16. 9. 1871 Blansko, Morava, habsburská monarchie – 6. 10. 1930 Nadwórna j. od Ivano-Frankovska, Halič, jv. Polsko (nyní Nadwirna, z. Ukrajina).

Syn statkáře a lokálního politika Františka Xavera B. a etnografky Lucie B., dcery průkopníka výzkumu Moravského krasu Jindřicha Wankela. Bratranec Karla Absolona. Vystudoval na univerzitě ve Vídni medicínu (1895 MUDr.), poté byl operačním elémem ve Všeobecné nemocnici ve Vídni u známého chirurga Eduarda Alberta. 1902–1909 primář chirurgického oddělení a ředitel

městské nemocnice v Třebíči. 1906 se na české technice v Brně habilitoval pro obor První pomoc při nenadálých nehodách. Od 1909 primář nového chirurgického oddělení v Zemské nemocnici u Svaté Anny v Brně. 1922 vybudoval a poté řídil novou chirurgickou nemocnici na Žlutém kopci v Brně. Vynikající operatér, vypracoval a zdokonalil řadu chirurgických zákroků, sestrojil řadu nových operačních nástrojů. Měl velmi široké zájmy, od doby studií se věnoval sbírání nerostů, zbraní, knih, cestování, lovu, kynologii, sportování a automobilismu. Podnikl řadu loveckých a zoologických výprav: na Kanárské ostrovy, do Řecka, na Zemi Františka Josefa, na Kavkaz, napříč Kanadou. Shromáždil rozsáhlou sbírku nerostů, budovanou podle vědeckého systému (různé prameny uvádějí od 9 000 do 18 000 často exkluzivních exponátů). B. sbírka nerostů a zoologických exponátů (trofejí) byla v tehdejší ČSR nejcennější soukromou přírodovědeckou sbírkou. Sbírkou nerostů zakoupil 1922 moravský zemský výbor pro Moravské zemské muzeum (při akvizici se aktivně angažoval přednosta mineralogicko-geologického oddělení muzea Zdeněk Jaroš). Zoologické exponáty byly poprvé vystaveny pro veřejnost 1928 v expozici Anthropos v Brně, v oddíle společném s moravskou pleistocenní faunou. Peníze získané prodejem sbírky nerostů B. věnoval na vybudování výzkumného a léčebného ústavu pro onkologická onemocnění, prvního zařízení tohoto zaměření v ČSR. Ústav otevřený 1935 finančně podpořil i B. přítel T. G. Masaryk (nyní Masarykův onkologický ústav v Brně). B. o svých expedicích a přírodovědných zájmech nepublikoval. Zemřel na zápal plic na lovecké výpravě na medvědy v haličských Karpatech v tehdejší Polsku.

► **BAKEWELL, Robert**, britský-anglický geolog, 1768 – 15. 8. 1843 Hampstead sz. od Londýna, Velká Británie.

Živil se jako privátní geolog-konzultant. Názorově stoupenec neptunistického učení A. G. Wernera. 1813 vypracoval první geologickou mapu Anglie (před mapou W. Smitha 1815), s vyznačením nalezišť nerostných surovin. Vydal knihy Introduction to Geology (1813) a Introduction to Mineralogy (1819).

► **BALADA, Adolf**, RNDr., čs. organický chemik a manažer, 18. 4. 1904 Albrechtice nad Orlicí jv. od Hradce Králové, Čechy, habsburská monarchie – 3. 9. 1977 Praha, ČSSR.

Po vystudování Přírodovědecké fakulty české univerzity v Praze 1926 nastoupil do Fantových závodů a. s., chemické továrny v Pardubicích. Zabýval se výzkumem v oblasti ropné chemie, zejména strukturou naftenových kyselin v ropě z ložiska Gbely na z. Slovensku. Vypracoval se do funkce ředitele, po znárodnění byl 1946 jmenován centrálním ředitelem n. p. Rafinerie minerálních olejů se sídlem v Praze. Po krátkém návratu do výzkumu od 1953 hlavní redaktor chemické sekce v redakci Státního nakladatelství technické literatury.

► **BALAŠ, František**, Doc. PhDr., čs. organický chemik, 3. 2. 1890 Ústí nad Orlicí, v. Čechy, habsburská monarchie – 16. 2. 1932 Praha, ČSR (otrava).

Studoval na Filozofické fakultě české univerzity v Praze u Františka Plzáka. 1927 docent tamtéž. Zabýval se strukturou organických látek, spolu s prof. Plzákem popsal a analyzoval recentní organický nerost fichtelit, nalezený na tlejícím smrkovém dřevě v jihočeských rašeliništích. Zemřel krátce před očekávaným jmenováním profesorem, v noci se zřejmě nešťastnou náhodou otrávil svítiplynem.

► **BALBÍN, Bohuslav**, český katolický duchovní, historik a vlastivědný spisovatel, 3. 12. 1621 Hradec Králové, Čechy, habsburská monarchie – 28. 11. 1688 Praha, Čechy, habsburská monarchie.

Pocházel z rodu drobné katolické šlechty spjaté s městským prostředím (Balbínové z Vorličné), člen jezuitského řádu. V pražské koleji Klementinu studoval filozofii a teologii (kněžské svěcení 1649). Byl vyslán jako misionář do sv. Čech, poté učil v řádových kolejích v Kladsku, Praze, Brně a Jindřichově Hradci, zároveň studoval materiály v tamních knihovnách a archivech; zajímal se i o okolní přírodu. Dostával se do konfliktů s úředními místy, jeho spisy byly cenzurovány. Díky vlivným ochráncům se stal 1661 oficiálním historikem české řádové provincie. Působil poté v kolejích v Jičíně, Klatovech a Českém Krumlově, po dalších konfliktech v Klatovech a Opavě. Od 1676 žil v Praze.

Proslul především jako historik. V Třeboni objevil 1645 rukopis latinské Kristiánovy legendy, kterou zřejmě správně zařadil do 10. století jako nejstarší českou literární památku. V řadě spisů o mariánských poutních místech (Warta u Kladska 1655, Tuřany u Brna 1658, o Svaté hoře u Příbrami napsal 1665 *Diva Monti Sanctis*, aj.) se věnoval nejen jejich dějinám, ale psal i o přírodě a památkách v jejich okolí. Vydal biografii Arnošta z Pardubic a Jana Nepomuckého, aj. Nejrozsáhlejším B. projektem měla být encyklopedie informací o Čechách *Miscellanea historica regni Bohemiae*, plánovaná do 30 svazků. Stačil vydat 8 knih z první dekády (1. příroda – *Liber naturalis*, 2. obyvatelstvo, 3. místopis, atd.) a 2 knihy z druhé dekády (o šlechtických rodech). Jeho dílo obsahuje mnoho pasáží s údaji z přírodních věd, zejména v 1. knize *Miscellanea etc.* Popisoval nálezy zkamenělin, např. měkkýšů a kostí v okolí Kutné Hory, zkameněliny ve stavebním materiálu použitém na stavbu chrámu svaté Barbory v Kutné Hoře. Uvědomoval si jejich podobu např. s plži, ale považoval je podle dobového zvyku za hříčky přírody. Psal o nálezech kostí a zubů z „obrů“, o rohu „jednorozce“, který našel v jeskyni u Křtin v Moravském krasu (vliv díla Alberta Magna). V *Diva Monti Sanctis* uváděl údaje o důlních dílech z 15. – 16. století na Březových Horách u Příbrami, které nedávný výzkum J. Bambase (viz) prokázal za spolehlivé. Řada B. děl zůstala v rukopise, některé byly vydány koncem 18. století. Nejznámější byl politický pamflet z 1672 *O šťastném někdy, nyní však přežalostném stavu království českého etc.* (vydán 1775 F. M. Pelclem). B. byl čelným představitelem katolicky orientovaných českých vlasteneckých kruhů, kritických k vládní politice

ničení české státnosti a nadměrné exploatace hospodářského potenciálu země. Jeho dílo z větší části dosud čeká na kritické zhodnocení (vč. přírodovědeckých údajů).

►►► Kontakty na autory a zprávy redakce

• Kontakty na autory

Budil Petr, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1,
budil@cgu.cz

Burdová Petra, Národní muzeum, Mineralogicko-petrologické oddělení,
Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1, petra.burdova@nm.cz

Cílek Václav, Geologický ústav Akademie věd ČR, Rozvojová 269, 165 02
Praha 6, cilek@gli.cas.cz

Čížková Blanka, V Holešovičkách 41, 182 09 Praha 8, ceges@centrum.cz

Dudek Arnošt, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1

Dudíková Schulmannová Barbora, Česká geologická služba, Klárov 3, 118
21 Praha 1, barbora.schulmannova@geology.cz

Fediuk Ferry, Na Petřínách 1897, 162 00 Praha 6, fediukgeo@atlas.cz

Cháb Jan, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1,
chab@cgu.cz

Kopecký Stanislav, Žižkov II/1294, 580 01 Havlíčkův Brod,
kopecky@hb.cizp.cz

Kraft Petr, Geologický a paleontologický ústav Přírodovědecké fakulty
Univerzity Karlovy, 128 43 Albertov 6, kraft@natur.cuni.cz

Kvaček Jiří, Národní muzeum, Mineralogicko-petrologické oddělení,
Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1, jiri_kvacek@nm.cz

Lisá Lenka, Geologický ústav Akademie věd ČR, Rozvojová 135, 165 02
Praha 6, lenora@sci.muni.cz

Mikuláš Radek, Geologický ústav Akademie věd ČR, Rozvojová 269, 165 02
Praha 6, mikulas@gli.cas.cz

Pauliš Petr, Smíškova 564, 284 01 Kutná Hora, petr.paulis@post.cz

Petáková Zdenka, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00 Praha 5,
zdenka.petakova@geology.cz

Pešek Jiří, Geologický a paleontologický ústav Přírodovědecké fakulty
Univerzity Karlovy, 128 43 Albertov 6, ir@natur.cuni.cz

Prokop Rudolf J., Národní muzeum, Mineralogicko-petrologické oddělení,
Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1, prokop.r@chello.cz

Pšenička Josef, Západočeské muzeum, Tylova 22, 301 00 Plzeň,
jpsenicka@zcm.cz

Rojík Petr, Příbramská 381, 357 01 Rotava, rojik@suas.cz

Röhlich Pavel, Pod Lysinami 23, 147 00 Praha 4

Sattran Vladimír, Zapova 1360, 150 00 Praha 5, satt@post.cz

Sidorinová Tamara, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00 Praha 5, tamara.sidorinova@geology.cz

Stradiotová Anna, Karlovarská 129, 362 36 Pernink, stradiotova@centrum.cz

Sučko Andrej, Hornická 1525, 666 03 Tišnov, andrej.sucko@wo.cz

Šešulka Vojtěch, Ústav geologických věd, PŘF MU, Kotlářská 2, siesa@mail.muni.cz

Táborský Zdeněk, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00 Praha 5, zdenek.taborsky@geology.cz

Turnovec Ivan, Na Kamenici 1755, 511 01 Turnov, itu@quick.cz

Vlašimský Pavel, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1

• **Kontakt na sekretariát ČGS:** B. Čížková, V Holešovičkách 41, 182 09 Praha 8, tel.: 266 009 323, 732 633 647 (pouze úterý a čtvrtek 9–15 hodin), e-mail: ceGES@centrum.cz (kdykoli). *Blanka Čížková*

• **Upozornění.** Zpravodaj je zasílán poštou pouze členům, kteří nemají e-mailovou adresu. Tento způsob volíme proto, abychom ušetřili na drahém poštovním. Kolegům, kteří si přesto budou přát dostávat Zpravodaj poštou, bude samozřejmě vyhověno. Na druhé straně prosíme kolegy, kteří mají novou e-mailovou adresu nebo si ji změňí, aby nám to oznámili.

Zdeněk Táborský

• **Uzávěrka Zpravodaje 7 bude 1. 6. 2008.** Příspěvky zasílejte průběžně, tj. kdykoli, na adresu: RNDr. Z. Táborský, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00 Praha 5, tel: 251 085 227 – práce, 222 936 296 – byt, mobil: 606 738 858 a 606 284 696, fax: 251 818 748, e-mail: zdenek.taborsky@geology.cz nebo zdededek@volny.cz . *Zdeněk Táborský*

• **Pokyny pro autory**

Formát MS Word, styl normální, font arial nebo times, řádkování jednoduché, zarovnání do bloků, žádné odsazení. Do textu je možné zařadit obrázek nebo tabulku, nebo je poslat samostatně. Doporučená maximální délka příspěvku jsou 2 strany A4.

Nezapomeňte název příspěvku, celé jméno autora a adresu včetně e-mailu.

Zdeněk Táborský

- Obrázek na obálce z práce: Born, I. A. E., 1775. Lithophylacium Bornianum. Index Fossilium quae collegit, et in Classes ac Ordines disposuit Ignatius S. R. I. Eques a Born, Pars Altera. Wolfgang Gerl, Praha, 150 pp.

• **Zpravodaj České geologické společnosti 6 – leden 2008**

Vydala © Česká geologická společnost, Praha 2008, editor a odpovědný redaktor Zdeněk Táborský, výtisklo nakladatelství Tribun, Gorkého 41, 602 00 Brno, náklad 360 výtisků. Redakční rada: RNDr. Petr Budil, Ph.D., Mgr. Vlasta Čechová, RNDr. Oldřich Fatka., CSc, prof. RNDr. Ferry Fediuk, CSc., RNDr. Pavel Röhlich, CSc., RNDr. Tamara Sidorinová, RNDr. Zdeněk Táborský (předseda).

Články v rubrice „Sběratelské zajímavosti a zprávy“ procházejí recenzním řízením.

ISSN 1801-3163

Nikon

www.nikon.cz